

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminalistiky

Kriminalistickotechnické zkoumání dokumentů

Forensictechnical examination of documents

Bakalářská práce

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. Ing. Jaroslav Suchánek, CSc.

AUTOR PRÁCE

Jakub Švábek, DiS.

PRAHA 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne:

Jakub ŠVÁBEK

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Jaroslavu Suchánkovi, CSc. za jeho ochotný a vstřícný přístup a za cenné rady a metodické vedení práce.

ANOTACE

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na kriminalistickotechnické zkoumání dokumentů, tedy na jednu ze zásadních oblastí kriminalistické vědy. Rozvoj technologií v oblasti technické ochrany dokumentů s sebou nese zároveň i předpoklad jejich překonávání ze strany pachatelů trestné činnosti, jejichž cílem je pro naplnění vlastního prospěchu narušení společnosti. V úvodní části své práce se zaměřuji především na vhled do dané problematiky, a to vysvětlením základních pojmů a představením charakteristiky dokumentů i jejich význam v kriminalistické teorii a praxi. Ve stěžejní části své práce nadále rozvíjím obsahovou stránku tématu, především pak se zaměřením na oblast samotného zkoumání kriminalistické vědy. Závěrem hodnotím vývoj a metody zkoumání.

KLÍČOVÁ SLOVA

kriminalistika * zkoumání * stopy * metody * dokumenty * prostředky * technická ochrana

ANNOTATION

In my bachelor's work I focus on forensic technical research of documents, consequently one of the key areas of forensic science. The progression of technologies in the field of technical protection of documents also entails the presumption of their overcoming by criminals, the aim of which is to fulfill their own benefit by disrupting society. In the introductory part of my work I focus mainly on insight into the issue by explaining the basic concepts and introducing the characteristics of documents and their importance in forensic theory and practice. In the main part of my work I continue to develop the content of the topic, especially focusing on the area of research in criminology. Finally evaluates the progression and research.

KEYWORDS

criminology * research * evidence * methods * documents * recourses * technical protection

Obsah

Úvod	7
1 Pojem kriminalistika	8
1.1 Pojem dokumentů a jejich definice	11
1.1.1 Historie dokumentů	13
1.1.2 Charakteristika dokumentů	16
1.1.3 Význam v kriminalistické teorii a praxi	18
2 Druhy dokumentů a jejich dělení	20
2.1 Listiny	21
2.2 Doklady, jejich druhy, části a dělení	25
2.3 Psací prostředky	29
2.4 Ceniny	33
2.5 Platidla	35
3 Dokumenty a materiály k jejich zhotovení	35
3.1 Informace o obsahu dokumentů	37
3.1.1 Objekty pravé	38
3.1.2 Objekty pozměněné	39
3.1.3 Objekty padělané	39
4 Zkoumání dokumentů	40
4.1 Vyhledávání stop	41
4.2 Zajišťování stop	42
4.3 Zkoumání pravosti	44
4.4 Technická ochrana objektů	50
4.5 Možnosti překonávání	53
4.5.1 Pozměňování	54

4.5.2	Padělání	55
4.5.3	Poškozování	55
5	Současný stav vývoje.....	55
5.1	Historie padělání dokumentů ve světě	56
5.2	Historie padělání dokumentů na našem území	59
5.3	Zhodnocení kladů a záporů užívaných metod k určení pravosti	61
	Závěr	62
	Seznam použitých zdrojů	63
	Seznam obrázků	

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si zvolil z toho důvodu, že se jedná o klíčovou oblast kriminalistické teorie a praxe, především se ve své podstatě v předmětu zkoumání dotýká naší společnosti. Tímto předmětem zkoumání jsou dokumenty, které lze považovat právoplatně za nedílnou součást lidského společenství. Samotné kriminalistickotechnické zkoumání dokumentů je nejen zajímavé pro svou rozmanitost, ale především se jedná o obsáhlé odvětví kriminalistické vědy s potenciálem budoucího rozvoje. Cílem mé práce je představit tuto problematiku obecně v jejím nejširším pojetí a neopomenout vysvětlení základních pojmů, které budou podstatné pro vhléd do problematiky. Z tohoto důvodu bude zaměření mé práce v prvopočátku směřováno do historie, a to v kontextu vývoje a z něj vycházejícího významu slova dokument. Dokumenty, jež mají v rámci zvoleného tématu nejen obecné, ale i zvláštní a specifické zastoupení, ve své práci zmíním s přihlédnutím k jejich důležitosti. Stejně tak jsem si stanovil vymezení oblasti kriminalistickotechnického zkoumání dokumentů. Problematiku zkoumání okrajově předchází vyhledávání a zajišťování objektů takového zkoumání. Nahlédnutím do způsobů a metod zkoumání pak v této práci chci dospět k pochopení souvislostí, a tím možnosti předvídat budoucí rozvoj nebo zhodnotit, která oblast zkoumání může očekávat útlum, anebo rozkvět.

1 Pojem kriminalistika

Samotný pojem kriminalistika má mnoho variant a způsobů, jak jej definovat. V kontextu historie však lze na úvod uvést, že kriminalistika je samostatný vědní obor, který se neustále rozvíjí. Odborná literatura uvádí definici kriminalistiky nejednotně, což je především způsobeno tím faktem, že se tento obor etabluje prostřednictvím jiných vědních oborů, od nichž předmětné poznatky přebírá a dále je pak aplikuje. Tímto rozvojem tak naplňuje svou společenskou funkci, již lze vidět v samotném potírání kriminality. Na okraj je třeba zmínit, že oněmi vědními obory, ze kterých kriminalistická věda čerpá, jsou obory technické, kam řadíme nauky o materiálech. Dalšími takovými obory, které jsou pro materiální povahu nezbytné, jsou přírodní vědy, v nichž vyniká fyzika, chemie a biologie. V neposlední řadě zaujímá své neméně důležité postavení vědní obor společenský, ve kterém je spatřována psychologie, hojně to využívaná stránka v oblasti lidského života.¹

Jelikož je úkolem této práce i vymezit definici kriminalistiky, je třeba postupovat od obecně známého, přes zvláštní ke konkrétnímu. Jako nauku o reáliích trestního práva definoval kriminalistiku Hans Gross v roce 1898.² Jednalo se o tehdy velmi uznávanou kapacitu v oblasti práva a pro rozvoj kriminalistiky na našem území má význam z toho důvodu, že v dané době bylo naše území začleněné v monarchii Rakousko-Uherska, tudíž je zcela logické, že si kriminalistika, jakožto vědní obor rodící se (po osamostatnění našeho území odtržením od monarchie) i u nás, přejímala s postupem dějin myšlenky a názorové proudy, metody a postupy právě z míst, která byla a jsou našemu území nejbližší.

Ačkoliv kriminalistika od jiných vědních oborů a disciplín přejímá, má snahu se svým vlastním přístupem od těchto vymezit. Snadno se totiž zaměňuje za jiné příbuzné obory, ke kterým má kriminalistika nejbližší, neboť plní společenskou funkci obdobně, avšak užívá k dosažení svých cílů jiné metody a prostředky. Takové příbuzné obory, které jsou s kriminalistikou doslova hraničními obory, jsou:

- kriminologie,

¹ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x, str. 7.

² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 3.

- viktimologie,
- trestní právo,
- policejní právo,
- forenzní disciplíny.

Kriminologie se zaměřuje ve svém zkoumání na prevenci kriminality, které se pokouší dosáhnout zkoumáním stavu kriminality, jejího vzniku a dynamiky rozvoje s ohledem na osobnost pachatele protiprávního jednání.

Viktimologie, jakožto odvětví kriminologie, se zabývá oběťmi trestných činů a jaká je jejich viktimnost, respektive jaké jsou osobnostní předpoklady a vnější okolnosti, které jedince ohrožují tím, že by se mohl stát obětí protiprávního jednání. Dále se pak věnuje vztahu oběti k pachateli.

Oblast trestního práva se sama o sobě rozděluje na trestní právo hmotné a trestní právo procesní, kdy část trestního práva hmotného zaobírá a definuje především to, co je trestným činem, jaké jsou podmínky trestní odpovědnosti za dané trestné činy a jaké sankce zákon za takové činy ukládá. Část trestního práva procesního se věnuje postupu orgánů činných v trestním řízení při vyhledávání a zjišťování trestné činnosti. Prokazování spáchané trestné činnosti protiprávním jednáním daných osob, ukládání trestů a výkon trestů a ochranných opatření těmto pachatelům. Taktéž upravuje práva a povinnosti osob, proti nimž se trestní řízení vede a dále pak dalších osob, jichž se trestní řízení přímo dotýká. Trestní právo hmotné a procesní ve svém oboru užívá právně normativních postupů, zatímco kriminalistika své působení neopírá o legislativní rámec, nýbrž využívá procesů a postupů technických a taktických, metodických a organizačních.

Policejní právo je spíše podkapitola trestního práva, neboť se zaměřuje na operativně pátrací činnost policie a upravuje její postup před samotným zahájením trestního řízení, což ji řadí mezi orgány činné v trestním řízení.

Vědní obory forenzních disciplín jsou svou odborností v oblasti znalecké činnosti úzce spjaté s kriminalistikou a trestním procesem. Jedná se o ceněné obory

soudního lékařství, psychologie, psychiatrie, sexuologie, chemie a též soudního inženýrství.³

Kriminalistika, jakožto samostatně se vyvíjející vědní disciplína si též musela stanovit nějaký cíl, kterého jako vědní obor chtěla dosáhnout. Tím nebylo nic menšího, než snaha aplikovat do praxe orgánů činných v trestním řízení postupy a metody, prostřednictvím kterých bude možné odhalovat trestné činy a usvědčovat pachatele těchto trestných činů. V tomto nelehkém úkolu bylo klíčové stanovit oblasti zákonitostí, jež kriminalistika jako vědecká disciplína zkoumá. Obecná definice těchto zákonitostí, v nichž se vědecká obec na rozdíl od pojmu kriminalistika nerozchází, zní následovně:

1. *„Zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech,*
2. *zákonitosti vyhledávání, zajišťování a zkoumání stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech.“⁴*

Na základě shora uvedeného lze v kostce uvést, že kriminalistika je samostatná vědní disciplína, která se zabývá poznáváním, či přímo seznamováním se se spáchanou trestnou činností a v kontextu těchto poznatků se pokouší proniknout do zákonitostí vzniku, vyhledání a následného využití dostupných poznatků o spáchaných trestných činech.

Pokud zodpovíme odpověď na otázku, jak zní definice nebo lépe řečeno, jak lze rozvést pojem kriminalistika, nesmíme opomenout to, co je klíčovým pojmem kriminalistiky. Je jím každý nositel informací, pomocí něhož lze spáchaný trestný čin, či jinou kriminalisticky relevantní událost poznat a vyšetřit, v neposlední řadě objasnit. Každý takový nositel informací je pak označován pojmem stopa. Stopa je sama o sobě změnou, a to ať už v materiálním prostředí nebo ve vědomí lidí. Vznik takových stop je dán především jejich úzkou souvislostí s vyšetřovanou událostí, což je v průběhu vyšetřování nezbytné prokázat. K tomu si kriminalistika

³ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x, str. 6.

⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 4.

klade za cíl stopy nalézt a získat z nich relevantní informace, což nemusí být vždy lehké. Důvodů, proč nemusí být snadné se stopami pracovat, je hned několik, avšak pro účel samotné podstaty stopy je to objektivní fakt, že stopy uchované ve vědomí lidí se z paměti časem ve své původní podobě s detaily vytrácí, až mohou vymizet úplně, zatímco stopy v materiálním prostředí doznají újmu v podobě znehodnocení, neboť i na nich se může podepsat zub času.

1.1 Pojem dokumentů a jejich definice

Označení dokument lze definovat nemalým výčtem vysvětlujících doušek a vlastními slovy lze uvést celou řadou synonym. Minimálně po právní stránce se tento pojem zavedl v podobě, v jaké ji v České republice prezentuje zákon č. 499/2004 Sb. Zákon o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. Tento zákon si s ohledem na svou podstatu a účel vydání vzal za cíl definovat a rozvést základní pojmy, neboť meritem každého nařízení a zákona by mělo být ustanovení, co je předmětem a základním pojmem dané problematiky. Dle shora citovaného zákona č. 499/2004 Sb. se pro účel tohoto zákona v § 2 písm. e) uvádí, že je:

*„Dokumentem každá písemná, obrazová, zvuková nebo jiná zaznamenaná informace, ať již v podobě analogové či digitální, která byla vytvořena původcem nebo byla původci doručena“.*⁵

Pod touto definicí vychází pro výčet definice dokumentu množství dokladů a písemností vydaných a vyhotovených, ať už institucí nebo jednotlivcem. Do takové kategorie dokladu vydaného institucí, či lépe řečeno veřejnoprávní institucí bychom měli zařadit především takové, které jsou z běžného života nejznámější, ve svém využití nejběžnější a nejhojněji využívané. Jako forma veřejné listiny je od narození člověka vydáván:

- rodný list.

Dále se pak v průběhu života setkáváme s různým množstvím dokladů v podobě:

⁵ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů v posledním znění

- občanského průkazu,
- cestovního pasu,
- řidičského průkazu
- a další.

V rovině studijní se jedná o vyhotovení dokladu o dosaženém stupni vzdělání, kam spadá především:

- výuční list,
- maturitní vysvědčení,
- vysokoškolský diplom (na všech úrovních dosaženého stupně vzdělání).

V rovině profesní se setkáváme s dokladem v podobě živnostenského listu a v rámci vynutitelnosti práv a povinností se lze setkat s formami:

- soudních rozhodnutí,
- soudních rozsudků.

Samotným dokumentem však může být dle zákonné definice i jakýkoliv druh listiny a písemnosti, který může plnit svůj účel jako podstatný prvek pro vyhotovení a následné vydání veřejné listiny. V tomto ohledu lze usoudit, že s rozvojem technologického postupu zákonodárce pamatoval i na to, že dokument zahrnuje záznamy:

- fotografické,
- filmové,
- zvukové.

V současnosti jsou možnosti zaznamenání a uchování informačních zdrojů a pramenů pro běžného člověka dostupné ve větší míře, nežli tomu bylo doposud, zohledníme-li progres společnosti za posledních deset, padesát nebo sto let historie.

Ze všeobecného hlediska lze termín dokument vysvětlit tak, že se ze své podstaty jedná o jakýkoliv informační zdroj neboli pramen, jenž se stal nositelem informací v určité konkrétní podobě, kteréžto jsou na takovém nosiči zaznamenány a uchovány. Takový informační pramen má uvedená data uchovat v nezměněné podobě, a to po co možná nejdelší možnou dobu. Tím je myšleno, že informační

zdroj je nosičem určeným k přenosu dat v rámci času a prostoru, užijeme-li fyzikální rozměr k vysvětlení takové definice.

1.1.1 Historie dokumentů

Tak jako má lidstvo s rozvojem společnosti svou historii, dostává se historie i k aspektům lidského soužití. Mezi základy a hlavní pilíře každé společnosti patří nejen kultura, svébytnost, jazyk a mnohé jiné charakteristiky, ale v prvopočátcích vzniku společnosti i organizace jejího chodu. Toho se dalo, v dlouhodobém a ustáleném měřítku, dosáhnout uchováním základních myšlenek. V tento daný moment přichází na světlo světa snaha myšlenky uchovat formou obrazců a později vyvinutých forem písma. Tím se z prvních nám dochovaných zaznamenaných forem lidských myšlenek stávají první dokumenty vůbec. Všeobecný předpoklad je takový, že samo písmo vzniklo z obrázků a obrazců věcí, pro které lidé měli pojmenování. Takový obrazec byl buďto namalován, nebo vyryt, či jinak vyobrazen. Zaznamenání a uchování probíhalo na všelike materiály v dané době využívané, a především hojně dostupné. V průběhu věků jimi byl výčet následujících materiálů:

- kosti,
- jeskynní stěny (na něž kdysi dávno ne jeden prapředek dnešního lidstva uchoval malbami své poselství),
- kámen,
- hliněné tabulky,
- první formy listinných materiálů.

Do kostí se rylo, na jeskynní stěny malovalo, do kamene tesalo, do hliněných tabulek vlačovalo a na listy papyru či palem se později psalo navrstvením utvořené barvy (prvopočátku inkoustu). Později se využívaly zvířecí kůže, než světlo světa spatřila první forma dnešního papíru.

Tak, jako se rozvíjely formy jazyka a jeho psané formy, se rozvíjely způsoby a techniky, jak takové formy zaznamenat. Proto nebylo náhodou, že se postupem času lidstvo propracovalo k materiálům, které umožnily zaznamenání sdělení

uchovat ve své podobě v co možná nejdelší možnou dobu. Zub času se pochopitelně podepíše na každém materiálu, zvláště pak, nakládá-li se s takovým materiálem neodborně a ledabyle. Lze předpokládat, že se tak z dob minulých dochoval pouhý zlomek vyobrazení a starověkých písemností, neb každý druh materiálu postupem času podléhá zkáze, některý dříve, jiný později.

Využití kostí jako materiálu k uchování znění mělo výhodu v hojnosti materiálu už z toho důvodu, že byly kosti užívány k výrobě nástrojů, zejména však je nevýhodou kostí jejich malá plocha, kterou lze k zaznamenávání využít. Nejstarší známá forma poznámky se vztahuje k oblasti Středního východu. Jedná se o záznamy na kostech, které zachycovaly údaje o měsících. Toto mělo důvod v určení cyklických rituálů pro lovecko-sběračské komunity. Stáří těchto záznamů na kostech je datováno na 30 000 let.⁶

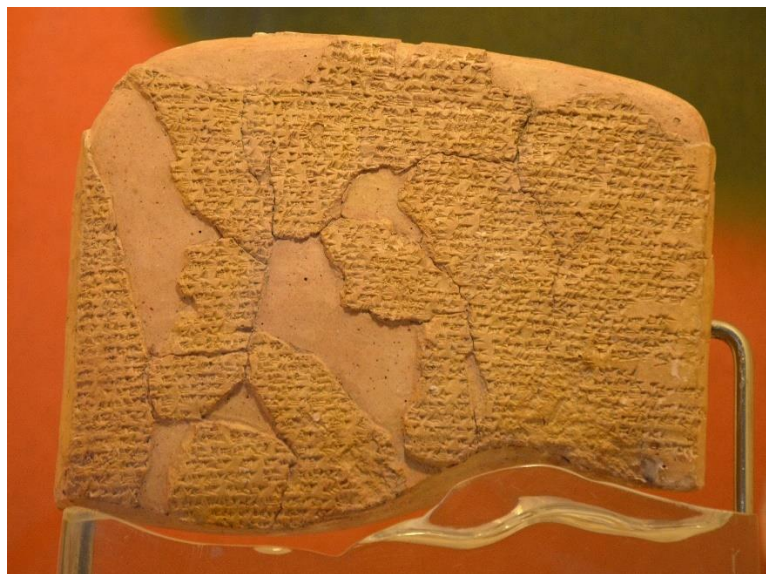
Kámen, jakožto tvrdý a dosti odolný materiál byl hojně využíván takřka po celém známém světě. Oproti tomu hliněné tabulky měly v porovnání s kamenem výhodu snadné dostupnosti materiálu, zvláště pak pro civilizace nacházející se v oblasti, kde kámen a dřevo byly nedostatkovým materiálem. Další předností hliněných tabulek pak bylo jejich snadné (v porovnání s tesáním do kamene) zpracování.

Existence v minulosti vzniklých a dlouhodobě trvajících lidských společenství nám dokládají dochované písemnosti, které se podařilo v novodobé historii vyhledávat, studovat a dále uchovávat pro budoucí generace a pro výklad historie lidstva jako celku. Utváření složitějších forem sociální hierarchie bylo důsledkem sdružování a vytváření komunit a organizovaných forem usedlostí. Jelikož se lidé naučili mezi sebou lépe komunikovat, došlo tak s odstupem času i k zformování prvních vyspělých městských civilizací, které byly udržovány ve svém chodu pomocí vzdělanosti a mnohých věroučných systémů. Neustálý vzrůstající ekonomický výkon a postupný technologický rozvoj vedly nejen ke vzniku, ale i k následnému rozmachu silných centralizovaných státních útvarů, jež daly následně vzniknout i

⁶ HART-DAVIS, Adam, ed. *Dějiny: velký obrazový průvodce historií lidstva: od úsvitu lidské civilizace po současnost*. Vyd. 2. Přeložil Aleš BŘÍZA. Praha: Knižní klub, 2012. ISBN 978-80-242-3651-3, str. 62.

rozsáhlým říším. Mezi nejstarší nám známé civilizace řadíme ty z oblasti Středního a Blízkého východu. V těchto regionech postupně válčili a uzurpovali území pro svá státní zřízení Egyptané, Chetitě, Asyřané, ale i Babyloňané. V jiných částech světa vznikaly a vzkvétaly další civilizace, jako například v oblasti řeky Indu nebo na Žluté řece v Číně.⁷

Toliko by se dala shrnout existence státních útvarů. Koexistence různých státních útvarů mezi sebou navzájem však byla složitější. Obchod sice prospíval, války však obchodu ne. Jako významný dokument, který se dochoval do dnešních dob, lze nepochybně označit ten o míru uzavřeném v roce 1258 před naším letopočtem mezi Ramessem II. a Chattušilišem III., který je považován za vůbec první mezinárodní mírovou smlouvu vůbec. V této smlouvě Egyptané a Chetitě ukončili letité nepřátelství a kopie tohoto historicky významného dokumentu je vystavena v sídle Organizace spojených národů.⁸

Obrázek č. 1 – první dochovaná mírová smlouva (mezi Ramessem II. a Chattušilišem III.)
Zdroj: *Treaty of Kadesh* [online]. World history, 2019. [cit. 2.2.2022]. Dostupné z:
<https://www.worldhistory.org/image/10312/treaty-of-kadesh/>

⁷ HART-DAVIS, Adam, ed. *Dějiny: velký obrazový průvodce historií lidstva: od úsvitu lidské civilizace po současnost*. Vyd. 2. Přeložil Aleš BŘÍZA. Praha: Knižní klub, 2012. ISBN 978-80-242-3651-3, str. 49.

⁸ VACHALA, Břetislav. *Mír na Nilu: první mírová smlouva a její pozadí*. Praha: Makropulos, 1997. ISBN 80-86003-07-8, str. 75.

Mezi nejstarší dochované dokumenty historie mezinárodních vztahů vůbec patří korespondence psaná na hliněných tabulkách, a to formou akkadského klínového písma, což byl v dané době jazyk tehdejší diplomacie. Jednalo se o období vlády Amenhotepa III. a Achnatona. Na hliněných tabulkách byly zachyceny údaje o říších a národech, které je sepsaly. Dále se pomocí nich předávaly informace o vedení politiky a nejrůznějších denních záležitostech. Egyptský vládce Ramesse II. po uzavřeném míru s chetitským králem Chattušilišem III. nadále udržoval prostřednictvím hliněných tabulek korespondenci, v níž byla tématem oblast politiky a mezinárodních vztahů, sňatková politika, otázky z oblastí medicíny a strategie.⁹

1.1.2 Charakteristika dokumentů

Ve velmi úzkém pojetí lze dokumenty charakterizovat jako jakýkoliv nosič dat, který je určen k přenosu informací. Pakliže se chceme věnovat vysvětlení pojmu charakteristiky dokumentů, bude pro potřeby této práce klíčové rozvést tento pojem v kontextu kriminalistického pojetí. Avšak v samotném kriminalistickém pojetí lze charakterizovat dokumenty mnohem více specificky a dále toto rozvést. Kriminalistika využívá pro své potřeby nemalou škálu metod a prostředků, prostřednictvím kterých (stejně tak, jako u pojmu stopa, jenž byl blíže popsán a vysvětlen v první kapitole) se pokouší vyhledat a nalézt objektivní skutečnosti, dále tyto pro potřeby svého zkoumání zajistit, a především pak tyto podrobit zevrubnému zkoumání. Jako příklad lze uvést obyčejnou písemnost, řekněme ponejvíce rozšířenou a známou každému, tedy občanský průkaz. Tento má své předepsané náležitosti a v rámci České republiky je striktně vymezeno, jaké údaje a jaká konkrétní data se v něm uvádějí. Toto upravuje zákon číslo 269/2021 Sb., zákon o občanských průkazech.¹⁰

Tento doklad sám o sobě nepředstavuje pro kriminalistické vědy žádný přínos, nicméně v souvislosti s páchanou trestnou činností se stává klíčovým prvkem

⁹ HART-DAVIS, Adam, ed. *Dějiny: velký obrazový průvodce historií lidstva: od úsvitu lidské civilizace po současnost*. Vyd. 2. Přeložil Aleš BRÍZA. Praha: Knižní klub, 2012. ISBN 978-80-242-3651-3, str. 67.

¹⁰ Zákon č. 269/2021 o občanských průkazech v posledním znění

zkoumání, zejména za předpokladu, že se k němu taková trestná činnost vztahuje přímo. Tímto je myšleno zneužití takového dokladu v podobě pozměnění nebo padělání. Tomuto se budeme věnovat blíže ve třetí kapitole, kde jsou tyto metody trestné činnosti blíže rozvedeny.

Z uvedeného jasně vyplývá, že ať už se jedná o jakýkoliv dokument, zaujímá své místo v kriminalistice až ve chvíli, kdy se stává předmětem zkoumání a pro účel kriminalistické vědy představuje hodnotný zdroj informací. V současné době je rozšíření dokumentů v praktickém životě zcela nedílnou součástí obyvatelstva a novou doménu představuje kyberprostor, kde se již nesetkáváme s tradičním pojetím dokumentů v materiálním vyhotovení.

Budoucnost nahrává rozvoji moderních technologií a největší rozmach zažívá využití dokumentů v elektronické podobě 21. století. Konkrétně lze uvést současnou dobu, kdy kvůli celosvětově rozšířené pandemii virové choroby covid-19, jež způsobuje těžký akutní respirační syndrom koronaviru SARS-CoV-2, došlo ve společnosti k vývoji, kdy se hromadně využívá elektronická aplikace k prokázání bezinfekčnosti. Digitální certifikát má taktéž své náležitosti a užívá k přenosu dat a informací QR kód. V současné době je EAN čárkový kód velmi hojně využívaný zdroj informací v oblasti zboží, avšak tento neumožňuje zakódování a uchování většího množství dat jako právě QR kód.¹¹

V červnu roku 2000 se specifikace QR kódu staly standardem ISO 18004 a od roku 2006 byl tento standard dále upraven. Počítačové zpracování a následné vyhodnocení za pomoci nemalého množství specifických technik umožňuje vyvarovat se chybám interpretace. Aby se kód sám o sobě stal nečitelným, a tím pádem nevyužitelným, musel by být buďto znečištěn, anebo odstraněn z většinové části. Pro přečtení jsou využívány složité algoritmy, díky kterým lze kód načíst z jakékoliv pozice, respektive bez ohledu na to, z jaké strany je kód načítán.¹²

¹¹ *What is a QR Code* [online]. QR Code, 2021. [cit. 12.11.2021]. Dostupné z: <https://www.qrcode.com>

¹² *ISO/IEC 18004:2000* [online]. ISO, 2021. [cit. 12.11.2021]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/62021.html>

Obrázek č. 2 – typické vyobrazení QR kódu
Zdroj: *How to: QR code* [online]. Cilips, 2022. [cit. 2.2.2022]. Dostupné z:
<https://www.cilips.org.uk/how-to-qr-codes/>

1.1.3 Význam v kriminalistické teorii a praxi

Kriminalistická teorie a praxe jsou dvě rozdílné roviny, jak se dívat na zkoumanou věc. V kriminalistické teorii nachází odvětví dokumentů své specifické místo právě díky své důležitosti a vypovídací hodnotě, kterou nám následně přináší až kriminalistická praxe a její využití.

Význam v kriminalistické teorii spočívá především v uvědomění si skutečnosti, že každý objekt materiální reality, ve své hmotné podobě, může být teoreticky podroben samostatnému individuálnímu zkoumání. Avšak výsledkem samotného kriminalistickotechnického zkoumání dokumentů je zpravidla určení skupinové příslušnosti zkoumaného objektu, nikoliv tedy individuální identifikace objektu zkoumání.

Jelikož kriminalistika nezohledňuje pouze individuální, nýbrž i skupinovou vlastnost, může tak být u dokumentů skupinová vlastnost reprezentována druhem periodicky vydávaného dokladu či měny. Skupinová vlastnost spočívá například u vydávané bankovky v hodnotě 200 Kč a individuální v konkrétním označení dané předmětné bankovky takové hodnoty. Avšak nemusí se vždy jednat pouze o druh

dokumentu, který se pravidelně objevuje ve velkých počtech, čímž je ohlídání ochrany značně problematické. Může se vyskytnout i druh dokumentu vyhotovený speciálně ad hoc. Kupříkladu se může jednat o druh historické smlouvy, ve které se jedna strana zavázala být povinována vůči druhé, nebo jejím prostřednictvím někdo může požívat jistých výsad. Speciálním příkladem může být nalezení Rukopisu královédvorského nebo Rukopisu zelenohorského, jejichž zveřejnění vyneslo řadu otázek o pravosti, a to nejen v době, kdy došlo k jejich nalezení. Více se k těmto konkrétním dokumentům budeme věnovat v poslední kapitole této práce.

Význam v kriminalistické praxi lze především uvést v oblasti zkoumání, kdy se jejím prostřednictvím dá zkoumáním dokumentů zodpovědět množství klíčových otázek. Lze tak díky tomu odhalit způsob zhotovení daného objektu zkoumání, kdy se v první řadě podrobí zevrubnému zkoumání samotný podklad, vyhotovení předtisku, popřípadě odhalení existence pospojovaných částí v jeden celek, přičemž byly tyto původně odlišné a každá součástí jiného celku. Než došlo k vyhotovení dokladů s digitálním zobrazením fotografie nositele daného průkazu, byla realizace tvorby odvislá na fotografii, která byla in natura součástí dokumentu, respektive dokladu totožnosti v ponejvíce rozšířené podobě občanského průkazu či cestovního pasu. V takovém případě bylo zkoumáním vyhodnoceno, jakým způsobem byla fotografie k dokumentu připevněna, zda se jednalo o originální fotografii nebo kopii.

Kriminalistika se pokouší (za předpokladu, že se u předmětu zkoumání jedná o upravený dokument nebo falzifikát) nadále určit, jakým konkrétním způsobem došlo k provedené změně nebo tvorbě. V případě textu, který je společnou formou, jak lze sdělit základní, a především podstatné informace, je zásadní posoudit mnohé varianty realizace. U pozměněného dokumentu bývá původní text buďto mechanicky, nebo chemicky odstraněn, následně nový dopisován či dotištěn. S podkladem sdělení dokumentu souvisejí mnohdy:

- obrazce,
- reliéfy,
- pečetidla,

- razítka,
- bezpečnostní prvky.

U těchto je osobou pachatele eventuelně provedeno dokreslení nebo jiné upravení. Samotný text může být předchozí úpravou podkladového materiálu rozpitý a nečitelný. V úpravách pak může dojít k nedokonalému navázání tahů písma, což kriminalistická praxe společně se shora uvedeným odhaluje. S hodnocením dokumentu bývá cílem odhalení, jakými psacími prostředky došlo k vyhotovení objektu zkoumání. Mnohé odhalí analýza podkladového materiálu, tedy:

- papíru,
- lepidel,
- psacích prostředků,
- barev razítek,
- barev tisku.

Zkoumání bývá podrobena odhalení i poškozeného nebo zcela zničeného objektu zkoumání. Ať už došlo k poškození ohněm (který spálil celý objekt pozdějšího zkoumání), nebo promáčení kapalinou, znehodnocení přeškrtním, přelepením, poleptáním a roztrháním, pokouší se kriminalistická praxe odhalit všemožnými metodami původní obsah.¹³

2 Druhy dokumentů a jejich dělení

Jak již bylo blíže rozebráno v předchozí kapitole, druhem dokumentů jsou z historického vývoje prameny a informační zdroje, které se staly nositelem informací a mají být ve své podobě uchovány v co možná nejdelší dobu a neporušeném stavu. V následujících podkapitolách bude uvedeno a blíže rozebráno o jaké druhy se jedná a jaké jsou zvláštnosti takového dělení. Jedná se totiž o obsáhlou škálu, ve které zobecněním na několik konkrétních kategorií získáme ucelený pohled a snadnější přehled v oblasti předmětné problematiky.

¹³ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x, str. 66.

2.1 Listiny

Listiny jsou podkategorií písemností obecně a až následující podkapitola bude věnována dokladům, které jsou též podkategorií písemností v jejich obecném pojetí. Mezi listiny řadíme všechny písemnosti, které ve své podstatě zahrnují:

- psané,
- tištěné,
- jinak rozmnožené materiály,
- kreslené materiály.

Písemnosti ve formě listin jsou samy o sobě pojmem nejrozsáhlejším, neboť mezi ně lze díky širokému výčtu charakteristiky zařadit nespočetné množství reprezentativních dokumentů. Již od počátku věků vzdělanosti s sebou společnost nesla snahu o jakousi standardizaci a ucelenou formu, s jakou byly listiny vyhotovovány. Nedílnou součástí se tak stával podkladový materiál, který byl schopen listinu uchovat i v nepříznivých podmínkách. V minulosti hojně užívané papýrové svitky jsou náchylné na vlhkost, zatímco zvířecí kůže se ukázaly jako spolehlivější materiál k zaznamenání informací. Z tohoto důvodu můžeme mezi listiny zařadit všechny druhy historických dokumentů bez ohledu na jejich stáří a povahu sdělení. Ať už se jednalo o obyčejný a v dané době historicky nepodstatný záznam o zhotovení řemeslného díla, nebo o královský dekret umožňující předkupní právo, mají tyto dokumenty povahu listinné písemnosti právě díky svému materiálnímu vyhotovení a svojí vypovídající hodnotou se stávají nejen ceněnou komoditou mezi sběratelskou a historickou obcí, nýbrž i cílem páchání trestné činnosti. V kontextu výše uvedeného přináší kriminalistické zkoumání možnosti posouzení stavu a pravosti, což nebývá u historicky ceněných listin zpravidla na první pohled patrné.

Nejnámějším druhem listin jsou listiny v podobě písemného úředního dokumentu, které svým sdělením dokládají právní jednání mezi několika stranami a jeho platnost. Těmito listinami se blíže zabývá pomocná věda historická, která je nazývána diplomatika. Pochází z latinského termínu diploma a jedná se o doslovný výraz pro listinu. Tato věda hodnotí vnější úpravy i vnitřní struktury, čímž

se pokouší určit, z jakého kulturního a sociálního prostředí pocházejí. Studium zákonitostí vzniku těchto úředních písemností přináší této vědě cestu k metodice ověřování pravosti těchto historických písemností.¹⁴

Vezmeme-li v úvahu to, jak na samotný pojem nahlíží literatura napříč historickým spektrem, Ottův naučný slovník vymezil pojem listina takto:

„Obyčejně zove se listinou dle okolností každý písemný záznam, který v jakékoliv příčině stal se významným. Přesněji rozumíme listinou písemnost, sepsanou ve formě právem žádané za účelem právním. Nauku o této formě zoveme diplomatickou. A jako při právě rozeznáváme listiny veřejné v oboru práva veřejného a listina soukromé v záležitostech práva soukromého, ač historikové činí tu nedůsledně modifikace tím, že vyhláší za veřejné jen listiny, vydané samotnými panovníky světskými nebo nejvyššími hodnostáři církevními, ostatní bez rozdílu za soukromé. V příčině formy mluví se pak o znacích vnějších a vnitřních, k těmto čítáme text, k oněm pak vše, co tvoří pojem originálu listiny na rozdíl od opisu. K vnějším patří tedy látka, na které psáno bylo, písmo, ozdoby, linkování, pečeť. K vnitřním formy textu (formule) a jazyk, v kterém psáno.“¹⁵

Listina má sama o sobě své náležitosti, a lze ji tak rozdělit na základní kategorie. Existuje množství kritérií, podle kterých třídít, například podle:

- obsahu,
- formy,
- právní síly,
- vydavatele.

Abychom se snadněji zorientovali v dané problematice, je snazší k rozboru přistupovat obecně, respektive zjednodušenou formou rozdělit listinu podle:

- vnějších znaků,

¹⁴ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4, str. 179-182.

¹⁵ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. [Praha]: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-237-6, str. 119-120.

- vnitřních znaků.

Mezi vnější znaky řadíme rozvržení textu jako takového, tedy jmenovitě:

- formátování,
- linkování,
- podkladový materiál, na který je psáno,
- materiál, kterým je na tento podklad psáno.

Mezi takový materiál, kterým je psáno a zaznamenáváno na podklad, je inkoust. Estetickým prvkem pak bývá nejen styl písma, nýbrž i doplňující výzdoba a různá další tematická grafická vyobrazení, která dodávají listině na vážnosti a důležitosti. K vnějším znakům je možné pak připočítat i ostatní písemné doplňky dokumentu, jako:

- podpisové doložky,
- poznámkové údaje,
- vysvětlující doušky.

V nejranějších fázích byly listiny opatřeny pečetěmi, které také nacházejí své místo v uvedené kategorii.

Mezi vnitřní znaky listiny pak logicky spadá jazyk, jakým je listina sepsána. V různých kulturách se psalo různými jazyky, avšak měly tyto rozdílné kultury a národy v některých aspektech přeci jen něco společného. Moderní státní útvary v evropském regionu z období středověku často užívaly ke sdělení v listinné podobě latinu, která byla považována za jazyk vzdělanosti a pozůstatek lze spatřovat nejen v oblasti práva, ale především v oblasti medicíny. Jazyk však sám o sobě vyžaduje textovou úpravu, čímž se do popředí zájmu dostává skladba listiny. Tím bývá listina rozvržena na úvodní část, poté na prostřední, jež obsahuje samotné textové sdělení, a teprve poté následuje závěrečná část. Toto dělení je napříč staletími ve své podstatě neměnné, neboť se s ním setkáváme i v dnešní době, a to například u formálního protokolu o ohledání místa činu dle § 113 zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), kde je pojmenování rozděleno na:

- úvodní část,

- popisnou část,
- závěrečnou část.

Bližší náležitosti takového protokolu dále upravuje § 55 shora citovaného zákona.¹⁶

Zvláštními formami listin jsou takzvané buly nebo mandáty. Nám nejnámější bulou je Zlatá bula sicilská, která je v obecném povědomí jednou z nejvýznamnějších listin v dějinách historie českého státu právě díky svému sdělení. Jednalo se o soubor tří listin, který dal vyhotovit v Basileji budoucí římský král Fridrich II. a vydal ji dne 26. září roku 1212 českému knížeti Přemyslu Otakarovi I. za podporu a pomoc v boji o říšskou královskou korunu. Listina potvrdila Přemysla Otakara I. jako českého krále a jeho potomky za dědice českého trůnu.¹⁷

Obrázek č. 3 – Zlatá bula sicilská

Zdroj: Uplynulo přesně 800 let o vydání Zlaté buly sicilské [online]. Aktuálně.cz, 2012. [cit. 6.2.2022]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/uplynulo-presne-800-let-od-vydani-zlate-buly-sicilske/r~i:article:758556/>

¹⁶ Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) v posledním znění

¹⁷ ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253: proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. Česká historie. ISBN 80-7106-140-9, str. 109-110.

Vyhodnocením souhrnu vnějších a vnitřních znaků lze uvést, že jejichž dodržení je pro vyhotovení listiny v její charakteristické podobě nezbytné a nese s sebou i zvláštnosti. Z povahy věci pak vyplývá, že zkoumání těchto znaků je různé dle jejich zařazení. Vnější znaky nemusejí být zjevné, nejedná-li se o originál listiny, zatímco vnitřní znaky jsou patrné i bez originálu. Tedy k jejich kriminalistickému zkoumání postačí kopie nebo opis.

Zhodnotíme-li předchozí informace, nutně to v nás musí vyvolat dojem, že listina je písemnost v papírové (tištěné) podobě. Avšak v pojetí veřejné listiny se jedná o *terminus technicus*, jenž je záhodno vysvětlit a brát dle jeho zákonné definice. Klíčovým faktorem je skutečnost, že ustanovení § 131 odst. 1 trestního zákoníku nezmiňuje, jaká je konkrétní podoba veřejné listiny. Samotným výkladem předmětného ustanovení tak čtenář dospěje k závěru, že pro posouzení charakteristických znaků veřejné listiny není stěžejní, zda má elektronickou nebo tištěnou podobu. Tímto se nám uzavírá pomyslný tematický kruh podkapitoly *Charakteristika dokumentů*, neboť se tím vysvětluje existence dokumentů v elektronické podobě a jejich zařazení do této písemné práce mezi ostatní druhy listinných materiálů.¹⁸

2.2 Doklady, jejich druhy, části a dělení

Pojem doklady zahrnuje množství objektů, jež lze rozdělit na samostatné kategorie. Na doklady mající vztah k určité konkrétní osobě a prokazující svým sdělením totožnost dané osoby. K těmto dokladům řadíme:

- občanský průkaz,
- řidičský průkaz,
- cestovní pas,
- diplomatický pas,
- podnikové průkazy,
- služební průkazy,
- členské legitimace.

¹⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Pro lepší vhléd do problematiky si blíže uvedeme některé doklady, jejichž vydání se vztahuje k určité konkrétní osobě a prokazují tak svým sdělením její totožnost. Pro jejich nejběžnější rozšíření a všeobecné povědomí o nich, jsem zvolil občanský průkaz a řidičský průkaz.

Občanský průkaz je dokladem, dle § 2 zákona č. 269/2021 Sb., zákon o občanských průkazech, který blíže charakterizuje první a druhý odstavec níže uvedeného.

„(1) Občanský průkaz je veřejná listina, kterou osoba, již je občanský průkaz vydán, (dále jen „držitel občanského průkazu“) prokazuje svou totožnost a skutečnosti v ní uvedené.

(2) Občanský průkaz je dále prostředkem umožňujícím uložení nebo užití dat potřebných pro elektronickou identifikaci a autentizaci držitele občanského průkazu nebo pro jiné elektronické úkony (dále jen „data pro elektronické využití občanského průkazu“).“¹⁹

Další náležitostí občanského průkazu jsou údaje, které tento doklad obsahuje. Jejich výčet a doslovné shrnutí uvádí § 5 shora citovaného zákona takto:

„(1) V občanském průkazu se uvedou

a) údaje o držiteli občanského průkazu, kterými jsou

1. jméno, popřípadě jména, a příjmení,

2. pohlaví,

3. státní občanství,

4. datum narození,

5. místo a okres narození, narodil-li se na území České republiky, a to podle stavu ke dni podání žádosti o vydání občanského průkazu,

6. kód státu narození podle statistického číselníku vytvořeného Českým statistickým úřadem, narodil-li se mimo území České republiky, a to podle stavu ke dni podání žádosti o vydání občanského průkazu,

¹⁹ Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech v posledním znění

7. adresa místa trvalého pobytu, je-li hlášen k trvalému pobytu na území České republiky, včetně označení tohoto údaje jako adresy úřadu, je-li takto označen v informačním systému evidence obyvatel,

8. podoba,

9. podpis a

10. biometrické údaje; biometrickými údaji se rozumí zobrazení obličeje a otisky prstů rukou pořízené podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157,

b) úřední záznam, který obsahuje nezkrácenou podobu jména nebo složeného příjmení držitele občanského průkazu, jsou-li v rámci údajů o držiteli občanského průkazu uvedeny ve zkrácené podobě podle § 7 odst. 2,

c) údaje o občanském průkazu, kterými jsou

1. číslo,

2. kód dokladu podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157,

3. datum vydání,

4. datum skončení platnosti,

5. označení správního orgánu, který jej vydal, a

6. kód České republiky podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157 a

d) údaje umožňující kontrolu údajů uvedených ve strojově čitelné podobě.²⁰

Řidičský průkaz a jeho náležitosti, včetně podmínek, za jakých je tento vydáván oprávněné osobě, uvádí zákon č. 361/2000 Sb., zákon o silničním provozu. Konkrétní charakteristiku tohoto dokladu definuje § 103 shora citovaného zákona. Přesněji odstavec první, kde se uvádí:

„(1) Řidičský průkaz je veřejná listina, která osvědčuje řidičské oprávnění držitele a jeho rozsah a kterou držitel prokazuje své jméno, příjmení a podobu, jakož i další údaje v ní zapsané podle tohoto zákona.“²¹

²⁰ Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech v posledním znění

²¹ Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu) v posledním znění

Základní údaje zapisované do řidičského průkazu v § 105 zákona č. 361/2000 Sb., zákona o silničním provozu definuje první odstavec v obsahu řidičského průkazu takto:

„(1) Řidičský průkaz obsahuje tyto údaje:

a) jméno a příjmení držitele,

b) datum a místo narození držitele,

c) rodné číslo držitele, pokud mu bylo přiděleno,

d) fotografii držitele,

e) podpis držitele,

f) skupiny vozidel, které je držitel oprávněn řídit, a datum vzniku řidičského oprávnění pro každou z těchto skupin vozidel,

g) datum vydání řidičského průkazu,

h) datum platnosti řidičského průkazu,

i) název a sídlo úřadu, který řidičský průkaz vydal,

j) sérii a číslo řidičského průkazu,

k) záznamy o podmínění, omezení nebo rozšíření rozsahu řidičského oprávnění nebo o profesní způsobilosti řidiče.“²²

Dalšími objekty, jež jsou označovány za doklady, jsou písemnosti daňového a účetního charakteru. Tyto nejsou určeny k prokázání totožnosti konkrétní osoby, nýbrž k uvedení finančních náležitostí spojených s předmětnou osobou. Jedná se ponejvíce o:

- faktury o zaplacení,
- pokladní stvrzenky,
- záznamy o vedení účetnictví,
- daňová přiznání.

Do poslední kategorie spadají písemnosti, které se svou povahou vztahují k loteriím, sázkovým a číselným hrám, v nichž jde o možnost finančního obohacení. Těmito doklady se stávají:

²² Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu) v posledním znění

- vydané losy,
- herní tikety všemožných her.²³

2.3 Psací prostředky

Pojem psacích prostředků zaobírá nejrůznější druhy prostředků. Budeme-li tyto chápat jako pracovní pomůcku nebo nástroj k zaznamenávání informací na podkladový nosič, jednalo by se zejména o klasické tužky, propisovací tužky s kuličkovým hrotem, fixy a popisovače a psací pera plněná inkoustem nebo razítka. Další součástí psacích prostředků jsou samotné náplně a psací hmoty, jichž je prostřednictvím shora definované skupiny nástrojů užito k potřebné aplikaci. Mezi tyto řadíme grafitovou tuhu (užívána v tužkách), pasta do propisovacích tužek, razítkové barvy do razítek a tuš (nejčastěji využívána v plnicích perech a před nástupem moderních psacích nástrojů v historii ponejvíce spojována s husím brkem). Specifickým druhem náplní jsou tonery do různých tiskáren, kopírek a faxů.²⁴

Psací prostředky lze jakožto samostatnou skupinu chápat z historického hlediska jako velmi starou. Tato skupina je sama o sobě lidstvu známa již tisíce let. Důvod byl jednoduchý. S tím, jak docházelo k rozvoji lidské společnosti, se rozvíjel i jazyk a schopnost lidí se mezi sebou dorozumívat. K tomu jim nemalou měrou napomohlo sdělení myšlenek a informací prostřednictvím maleb či jiné formy písemného projevu. Takto docházelo k snazšímu předávání informací a nejinak je tomu i dnes. Proto se s psacími prostředky setkáváme i v dnešní době, i když povětšinou v jiné podobě a pro oblast kriminalistickotechnické praxe se jedná o hojně využívanou a frekventovanou součást objektů zkoumání. Psací prostředky s postupem času procházely také vlastním vývojem, který byl odvislý od účelu používání a od způsobů, jakými docházelo k zaznamenávání na různorodé podklady a nosiče. V současnosti už se s některými druhy tak často nesetkáváme, nicméně v oblasti výtvarného umění našly tyto druhy psacích prostředků své vlastní uplatnění. Z toho důvodu nejsou v dnešní době tolik významné pro

²³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 228.

²⁴ Tamtéž.

kriminalistiku, jako tomu bývalo dříve. Zejména se jedná o uhlí a jemu podobné materiály, které jsou v umění využívány.

Psací prostředky lze rozdělit různými způsoby podle toho, jaká hodnotíme hlediska. Ačkoliv by se zdálo, že z praktického hlediska dává větší smysl rozdělit psací prostředky podle barvy nebo barevného odstínu, kriminalistická praxe volí jinou cestu. Dělení psacích prostředků spočívá v tomto kontextu dle jejich původního stavu, a to v době, než proběhla aplikace na podkladový materiál. Aplikace psacího prostředku na podkladový materiál se projeví na vzhledu psaného sdělení a na celkovém vzezření záznamu, jenž byl takto vytvořen. Tím se dělení člení na tři základní kategorie, kterými jsou:

- tuhé psací prostředky,
- kapalné psací prostředky,
- pastovité (emulzní) psací prostředky.²⁵

Tuhé psací prostředky jsou zastoupeny grafitovými a barevnými tuhými, voskovými (nebo konzistencí jinak mastnými) a inkoustovými tuhými, kdy tyto všechny náplně jsou používány v tužkách. Svým širokým zastoupením nachází uplatnění především v uměleckém prostředí, nicméně z kriminalistickotechnické praxe je obecně známo, že tyto psací prostředky zanechávají na podložce otíráním svůj tah, (čímž se zároveň i obrušují) což je řadí mezi méně využívané psací prostředky. Kriminalistickotechnická praxe v případě výskytu takového dokumentu, jenž byl vyhotoven za využití tuhé psacího prostředku, předpokládá, že pisatelem bude spíše osoba staršího věku, neboť k těmto technikám mají vztah spíše lidé, kteří je více využívali, což se tolik netýká dnešní generace. Ze shora uvedeného vyplývá, že v dnešní době se nejedná o tak častý psací prostředek v souvislosti s pácháním trestné činnosti.²⁶

²⁵ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (strukturu) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 65.

²⁶ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 8.

Kapalné psací prostředky na psacím podkladě zanechávají svým pohybem tahy pisatele tím způsobem, že z psacího nástroje náplň vytéká. Jedná se o cílené a dávkované vytékání náplně, která psací nástroj při psaní opouští pouze v případě, kdy je nástrojem veden tah po podložce, tedy při styku s ní. Náplň psacího prostředku na podkladovém materiálu po svém nanesení postupně vysychá, přičemž se z náplně odpařuje povětšinou voda, pokud se nejedná o náplň na bázi lihu, respektive organického rozpouštědla. Při vysychání kapalného psacího prostředku hrají velkou roli okolní faktory, jako struktura podkladového materiálu, okolní teplota a vlhkost. Na podložce s více savou strukturou může nanesením dojít k rozpití kapaliny do podložky, pomalejším schnutím zase k neúmyslnému rozmazání textu. Díky tomu, že tyto kapalné psací prostředky obsahují ve své kapalné podobě vodu nebo organická rozpouštědla, je při následném kriminalistickém zkoumání psaného textu možné za pomoci chemických metod tento již zaschlý text rozpustit a kapalný prostředek zkoumat. To s sebou ovšem pro kriminalistickou praxi nese i podstatné riziko spočívající v tom, že dokument psaný tímto prostředkem je sám o sobě náchylný k poškození textového obsahu. Text může být rozmazán nebo zcela znečitelněn, když je předmět zájmu kriminalistickotechnického zkoumání polit vodou nebo byl vystaven agresivnímu či pouze silně vlhkému prostředí. Mezi tyto kapalné psací prostředky tak řadíme černé i jinak barevné inkousty a stejně tak i tuše, které byly v minulosti hojně užívány u namáčecích per a kalamářů, v dnešní době více u plnicích per. Dále se pak může jednat o razítkové a tiskové barvy, lepidla, náplně do propisovačů, fixů a různých zvýrazňovačů.

Mezi pastovité (emulzní) psací prostředky řadíme takové, které svůj tah zanechávají obdobným způsobem jako kapalné psací prostředky a mechanismus vzniku na psacím podkladu je tak totožný s navrstvením kapaliny výše uvedeného psacího prostředku, nicméně náplň je v tomto případě mnohem hustší konzistence. Dnes se jedná převážně o propisovací tužky a pera, u nichž náplň neobsahuje vodu, jako tomu bylo u předchozí kategorie. Rozdílné chemické složení má za následek jiný mechanismus zasychání. Samotné chemické zkoumání je u těchto prostředků znesnadněno tím, že nanesený psací prostředek se nedá tak snadno rozpustit, jako tomu je u kapalných psacích prostředků. Nelze

text beze zbytku z podložky odstranit a pozdějším rozbořem tak zjistit, jaké bylo přesné složení daného psacího prostředku. V minulosti se užívalo i mastných látek ve složení těchto psacích prostředků, nicméně se od nich později ustoupilo, neboť měly znatelnou nevýhodu při aplikaci na podkladový materiál. Ten byl částečně znehodnocen tím, že došlo k prosáknutí textu až na opačnou stranu podkladového materiálu (v tomto případě papíru) a výsledný neestetický vzhled společně s možností lehkého nelegálního okopírování měly za důsledek to, že bylo upuštěno od využití u oficiálních a úředních dokumentů. Proto došlo postupným vývojem v oblasti těchto prostředků k nasazení náplní, které již postrádaly přítomnost mastných látek a nevýhoda tak byla odstraněna, neboť se nedají tak lehce okopírovat, jako tomu bylo u předchozích náplní. Dalším stěžejním faktorem je skutečnost, že složení bývá dosti složité. Viskozita musí splňovat až antagonistické požadavky. Náplň nesmí svévolně vytékat, nesmí zasychat na hrotu psacího nástroje a zároveň musí rychle zasychat na podkladovém materiálu po jeho předchozí aplikaci při psaní. Z fyzikálního hlediska vyžaduje užití těchto psacích prostředků gravitační působení, z čehož vyplývá, že psát lze na vodorovné či šikmé plochy.²⁷ Kapitulu samu pro sebe pak napsal sám život ve chvíli, kdy v rámci dobývání vesmíru mezi USA a Sovětským svazem bylo nutné vyřešit problém spočívající v tom, že běžné kuličkové pero ve stavu beztlíže, na oběžné dráze naší planety, nefungovalo. S řešením přišel Paul C. Fisher, jenž si dal patentovat a následně pod svou firmou Fisher Pen Company prodával pera, která umožnila psaní nejen ve stavu beztlíže, nýbrž i pod vodou a jiných kapalinách.²⁸

Obrázek č. 4 – pero Fisher Pen Company schopné psát ve stavu beztlíže
Zdroj: *Air and Space* [online]. fisher space pen, 2013. [cit. 10.2.2022]. Dostupné z:
<https://spacepen.cz/e-shop/air-and-space>

²⁷ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 8-9.

²⁸ *About Us* [online]. Fisher Space Pen, 2013. [cit. 12.11.2021]. Dostupné z:
<https://www.spacepen.com>

Shora uvedené skupiny psacích prostředků byly, jsou a stále budou objektem zneužití k páčání trestné činnosti, anebo ve snaze tuto zakrýt. Výsledkem zkoumání těchto objektů je v kriminalistice povětšinou pouze určení skupinové příslušnosti, případně zhodnocení určitého stavu. Provést individuální identifikaci je zcela ojedinělé a výjimečné.²⁹ Lze toto provést u razítek a pečeti, které se prostřednictvím užívání opotřebovávají a dochází tak k jedinečné úpravě struktury tiskového povrchu. Samotné zkoumání je pak povětšinou uzavřeno konstatováním určitého stavu, například že v určitém místě došlo k odstranění textového sdělení a otisk razítka tak neodpovídá originálu.³⁰

2.4 Ceniny

Ceniny jsou ekvivalentem peněz a jako takové jsou též označovány za oběživo v určité hodnotě. Zatímco u peněz, jejichž podstatou je hodnota k univerzálnímu využití, jsou ceniny výhradně určeny ke svému konkrétnímu účelu. Z hodnoty ceniny je čerpáno právě při jejím použití, která je dle druhu ceniny různá. Může se jednat o druh úhrady, o druh zaplacení poplatku z nákupu určitého druhu zboží, nebo v rámci jedné provozovny, či celé sítě těchto provozoven. Vzhledem k tomu, o jak nesourodou skupinu se jedná, s přihlédnutím k okolnostem, že časem některé zanikají a jiné nové vznikají, lze s jistotou říct, že výčet cenin je neúplný. Mezi běžně užívané a nejrozšířenější ceniny právem řadíme následující:

- ceniny k úhradě poplatků nebo daní,
- ceniny k úhradě poskytnutých služeb,
- ceniny k úhradě zboží.

Do cenin, k úhradě poplatku nebo daní, bychom mohli zařadit kolkové známky, dálniční nálepky, tabákové nálepky, kontrolní nálepky určené ke značení lihu (alkoholové pásky), dále pak nálepky a žetony.

²⁹ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (struktúře) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 65.

³⁰ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 256.

Mezi ceniny k úhradě poskytnutých služeb lze zařadit poštovní známky, dopravní jízdenky, místenky, letenky nebo zavazadlové lístky. Dále pak vstupenky, telefonní karty, které byly dříve hojně využívány v telefonních budkách (z karty byl odečítán kredit za telefonní hovor, s nástupem mobilních telefonů však tato služba téměř vymizela a byla nahrazena telefonní kartou určenou k nabytí kreditu do mobilního telefonu). Stravenky určené k platbám v závodních jídelnách, různé druhy poukázek, jako např. cestovní poukázky, poukázky na sport a kulturní vyžití.

Ceniny k platbám za zboží jsou kupříkladu dárkové poukázky určené k nákupu zboží nebo slevové poukázky. Do této kategorie následně spadají i stravenky, ovšem druh stravenek určených k platbě v obchodech. V tomto ohledu se jedná o ekvivalent peněz a stravenkou je uhrazena platba za nákup potravin.

Ceniny mají podobu různých lístků, nálepek, kupónů, nebo známek, či knížek. Jak bylo uvedeno shora, může jimi být i žeton. V současné době se mezi nimi objevují i čipové karty. Dle druhu a charakteru ceniny mohou tyto být opatřeny i ochrannými prvky určenými proti padělání. U klasických forem cenin jsou při svém použití do určité míry znehodnoceny, a to v tom smyslu, aby bylo patrné, že daná cenina již byla použita. K tomuto účelu se může jednat o orazítkování (v případě poštovních známek), zápisem či perforací (převážně ve vlaku při kontrole lístku průvodčím), odtržením některé části (lístku do kina, do divadla apod.). V případě čipů lze upravit data v databázi nebo záznamu. Odebráním ceniny při použití dochází u cenin ve formě stravenek. Hodnota ceniny může taktéž pominout, uplynula-li doba, na jejíž platnost byla cenina vystavena nebo došlo-li ke zrušení platnosti. Eventualitou může být uplynutí události, pro niž byla cenina vystavena. Samotná státní tiskárna cenin vyhotovuje ceniny jak v papírové, tak v plastové podobě ve formátu ID-1, která je definována normou mezinárodního standardu ICAO 9303, přičemž tyto standardy uplatňuje i Evropská unie. Ceninami jsou dále i směnky a šeky, včetně různých certifikátů a diplomů. Mezi specifické pak můžeme zařadit ochranné známky a pásky na bankovky, jichž je pak dále užíváno u platidel.³¹

³¹ *Ostatní ceniny* [online]. Státní tiskárna cenin, 2018. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: <https://stc.cz/produkty/ostatni-ceniny/>

2.5 Platidla

Za platidla lze ze všeobecného pojmu považovat vše, co je možno uplatnit, coby prostředek směnného obchodu. Napříč historií funkci platidla představovalo mnoho různých věcí, a to i dle dané kultury, která si danou věc za platidlo stanovila. V prvopočátcích mohlo být formou platidla cokoli, co mělo v daném regionu nějakou významnou hodnotu. S uměním zpracovávat drahé kovy si cestu k ekonomickému rozmachu našlo užití peněz v podobě mincí. Pro účel této práce je klíčové sdělit, že za platidla lze označit platné kovové a papírové peníze (bankovky), a to ať tuzemské, tak i ty zahraniční.³²

3 Dokumenty a materiály k jejich zhotovení

Jelikož jsou dokumenty nositelem určité konkrétní informace, je s ohledem na jejich vyhotovení potřebná a nezbytná aplikace metod a výrobních procesů takového charakteru, aby bylo znemožněno nebo minimálně ztíženo jejich zneužití v původní nebo pozměněné podobě. Pro upřesnění obecného termínu dokumentů lze v úvodu této kapitoly mírně rozvést, že dokument je na jednu stranu myšlenkový obsah komunikovaný (vykládaný) libovolnými prostředky. Na druhou stranu lze tento prostředek označit za informační pramen, jenž je tvořen nosičem informací a množstvím informací, které tento nosič obsahuje a fixuje. V každém případě se ve zjednodušené aplikaci významu jedná o přenos dat v čase a prostoru. Takto lze pak prostřednictvím daného nosiče informací (dokumentu) informační prameny dále využívat, předávat a šířit.³³

Samotné materiály využitě ke zhotovení dokumentů, tzn. v konkrétní podobě dokladů a písemností, jsou pro potřeby kriminalistickotechnického zkoumání ze své podstaty nezbytné a klíčové v oblasti objasňování trestní věci a nelegální činnosti s ní související. Každý prostředek a materiál, jehož bylo v procesu výroby

³² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 228.

³³ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 256.

nebo utváření prostřednictvím psaní, tisku nebo rozmnožování užito, je významným objektem pro kriminalistickotechnické zkoumání.³⁴

V oblasti materiálů jako takových, je těchto zapotřebí při zhotovení dokumentů, jakými jsou například:

- písemnosti,
- listiny,
- doklady,
- ceniny,
- platidla.³⁵

Všechny tyto druhy mají společnou podstatu, kterou lze spatřit především v tom, že jejich nositeli nebo tomu, komu jsou určeny, mohou propůjčit či přímo doložit určitý soubor práv a oprávnění, neboť v opačném případě mají tu moc určit a stanovit povinnosti z nich vyplývající. V oblasti cenin a platidel se jedná o specifický význam v charakteru finančním nebo účetním. Využití pak shledává, ať už ta či ona obdoba dokumentu, v oblasti spadající do zájmu jednotlivců nebo skupin a institucí, případně v globálním měřítku států, jejich útvarů nebo společenství a uskupení.

Materiály v oblasti kriminalistickotechnického zkoumání dokumentů je pro přehlednost a snadnější orientaci v problematice praktické rozdělit na takové, které jsou nositelem informace (podložky, nosiče) a na takové, které na nosiči (podložce) informace vytvářejí a pomocí nichž jsou informace vytvářeny a zaznamenány (myšleno pouze v rovině materiální, nikoliv způsob zhotovení jako takový). Mezi základní druhy materiálů v první shora jmenované kategorii podložek (nosičů) je nutno uvést:

- papír (respektive celulózu),
- textilní materiály,

³⁴ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 19.

³⁵ Tamtéž

- plastické materiály a hmoty (ač se využití a rozšíření stalo doménou závěru dvacátého století, v dnešní době hodně rozšířené).

V druhé kategorii pak nacházíme konkrétní druhy materiálů užitých k zhotovení informace, kterými jsou:

- inkousty,
- pasty do propisovacích tužek,
- barvy tiskové,
- barvy razítkové,
- barviva kopírovacích papírů a pásek ve psacích strojích,
- lepidla.³⁶

3.1 Informace o obsahu dokumentů

Obsah dokumentů je utvářen a koncipován tak, aby byla na první pohled patrná pravost a původnost. Pakliže tomu tak není a dokument byl upraven nebo změněn, je takový zásah následně posuzován. K tomuto dochází zejména tehdy, když chce svým protiprávním jednáním pachatel získat neoprávněně výhodu, prospěch nebo v nejčastějším případě v oblasti cenin a platidel, zisk. Mezi objekty nesoucí obsah dokumentů řadíme:

- otisky razítek,
- otisky pečetí,
- použité tiskové hlavy,
- kombinace těchto objektů a způsob jejich sestavení.³⁷

Dále pak způsoby upevňování fotografií na nosič informace. Mezi dokumenty řadíme z perspektivy pravosti:

- listiny,
- doklady,
- ceniny,

³⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 257.

³⁷ Tamtéž

- platidla.³⁸

3.1.1 Objekty pravé

Jako objekty pravé lze zcela nepochybně označit takové objekty, které byly vytvořeny oprávněnou institucí nebo osobou, která k tomuto měla patřičné oprávnění a tyto objekty byly vyhotoveny se všemi patřičnými náležitostmi, které definují jejich pravost. V případě cenin a platidel, popřípadě i dokladů jsou takové náležitosti uvedené v interních směrnících dané instituce, která takové objekty vydává (to za předpokladu, že se může jednat o bezpečnostní prvky, které podléhají utajení a nejsou veřejně prezentovány). Dále je podoba shora uvedených objektů upravena legislativně ve formě právních předpisů. Pakliže je porovnáván objekt pravý s pravým vzorem, nelze shledat žádné rozdíly. Takové porovnání a posouzení je provedeno na specializovaných pracovištích zpravidla specifickou institucí, která má k takovému zkoumání oprávnění, a která daný posuzovaný subjekt vydává. Takovou institucí je v případě českých bankovek Česká národní banka. Tato instituce k dané problematice pořádá odborné kurzy určené k rozpoznávání bankovek a mincí podezřelých z pozměňování nebo padělání, a to podle § 33 odst. 3 zákona č. 136/2011 Sb. o oběhu bankovek a mincí.³⁹ Dle shora citovaného zákona, dle § 33 odst. 3 písm. a), je může osoba, která takový odborný kurz absolvovala, nadále vést a řídit kurzy z pozice lektora se zaměřením právě na tuto problematiku.⁴⁰

Zároveň k tomuto Česká národní banka vydala oficiální legislativní úpravu, a to Úřední sdělení České národní banky ze dne 27. února 2014 o podmínkách organizace odborných kurzů o rozpoznávání bankovek a mincí podezřelých z padělání nebo pozměňování pořádaných Českou národní bankou.⁴¹

³⁸ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 19.

³⁹ Zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí v posledním znění

⁴⁰ *Odborné kurzy* [online]. ČNB, 2021. [cit. 8.11.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz>

⁴¹ *Věstník ČNB* [online]. ČNB, 2021. [cit. 8.11.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz>

3.1.2 Objekty pozměněné

Objekt pozměněný je takový objekt, u něhož byl osobou pachatele trestné činnosti zásadním způsobem změněn jeho původní charakter. Velmi často se tak stává v případě dokladů, kde je kupříkladu původní fotografie zaměněna za fotografii jiné osoby. U vystavených šeků bývají upraveny údaje o původní výši finanční částky. Pachatelé těchto úprav mají snahu takovou podstatnou změnou získat určitou konkrétní formu výhody k dosažení svých cílů. Kriminalistickotechnické zkoumání se v tomto ohledu ponejvíce zaměřuje na posuzování a následné zkoumání běžně užívaných objektů, jakými jsou poměrně hojně užívané listiny, doklady, ceniny a platidla.⁴²

3.1.3 Objekty padělané

Jako objekty padělané označujeme všechny objekty, které pachatel vyhotovil v úmyslu vydávat za pravé. Pachatelem nemusí však být pouze osoba, nýbrž i instituce. Takový falešný objekt je uzpůsoben toliko k nejuvěrnější podobě originálu a ve snaze vydávat jej za platný.

„Padělání ve smyslu naplnění skutkové podstaty trestného činu se rozumí takové jednání, které spočívá v úplném vyhotovení falešné listiny, která se má tvářit jako listina, která je vydána příslušným orgánem. Zda listina odpovídá skutečnosti, není rozhodující.“⁴³

Dle litery zákona se za padělání a pozměňování veřejné listiny podle zákona č. 40/2009 Sb., konkrétně pak v § 348 odst. 1 trestního zákoníku uvádí, že trestným činem jest splnění níže uvedených podmínek.

„Kdo padělá veřejnou listinu nebo podstatně změní její obsah v úmyslu, aby jí bylo užito jako pravé, nebo takovou listinu užije jako pravou, kdo takovou listinu opatří sobě nebo jinému nebo ji přechovává v úmyslu, aby jí bylo užito jako pravé, nebo

⁴² STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 258.

⁴³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 3254.

*kdo vyrobí, nabízí, prodá, zprostředkuje nebo jinak zpřístupní, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává nástroj, zařízení nebo jeho součást, postup, pomůcku nebo jakýkoli jiný prostředek, včetně počítačového programu, vytvořený nebo přizpůsobený k padělání nebo pozměnění veřejné listiny, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*⁴⁴

4 Zkoumání dokumentů

Jak již bylo několikrát uvedeno, dokumenty jsou velmi obsáhlou skupinou objektů, jež se vyznačují rozmanitou charakteristikou. Některé z nich mají klíčový význam, a to jak pro jednotlivce coby nositele nebo uživatele, tak pro skupinu obyvatel, či přímo organizaci, instituci a stát. Výjimku netvoří ani jiné státní útvary (na světě vedle sebe koexistují nejen státy, ale i zřízení, která nemají demokratický základ, jako například monarchie).⁴⁵

Kriminalistickotechnické zkoumání dokumentů si pro naplnění svého účelu stanovilo hlavní cíle zkoumání dokumentů, které charakterizuje následující vymezení:

- jak došlo k vyhotovení zkoumaného objektu, respektive jaký materiál sloužil k vyhotovení podkladového nosiče (zda specifický druh papíru či plastické hmoty nebo kombinace bavlny a lnu), zároveň jakým způsobem došlo k zaznamenání informačních pramenů na podkladový materiál (psací prostředky obecně, tiskové techniky a razítka), v neposlední řadě, zda nedošlo u objektu zkoumání k jeho sestavení z rozdílných částí,
- jakou cestou došlo u zkoumaného objektu k jeho pozměnění nebo padělání, kdy zkoumání provedených změn v údajích dokumentu vede ke zjištění, že mohlo zejména dojít k odstranění nebo doplnění textové části, či výměně fotografie a zhotovení otisku razítka (razítek se u dokumentů

⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

⁴⁵ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 19.

s fotografií velmi často užívá způsobem, kdy otisk překrývá fotografii dokumentu),

- jakých dalších materiálů bylo k vyhotovení zkoumaného dokumentu užito, například lepidla a jiné spojovací materiály, případně jejich skupinová příslušnost,
- jaký byl původní obsah dokumentu, jenž nemá čitelné písmo nebo u něhož došlo k poškození či přímo zničení (přetrhání, zmáčení, znečitelnění, spálení),
- prostudování textových částí tajných (skrytých) částí písma, přičemž se samotná kriminalistika této problematiky kryptografie dotýká pouze okrajově⁴⁶ (samotná kryptografická písemnost je datovým nosičem obsahujícím utajované informace kryptografické ochrany, čímž se zabývá kryptografické pracoviště, které je před samotným uvedením do provozu odpovědnou osobou certifikováno u Národního bezpečnostního úřadu).⁴⁷

4.1 Vyhledávání stop

Aby bylo možno stopy zkoumat, je nutné (a v zásadě nezbytné) tyto přednostně vyhledat. Tedy v první řadě vědět, co je třeba hledat a co má (nebo mohlo mít) spojitost s kriminalisticky relevantní událostí. Toto se pochopitelně odvíjí od toho, jaké má o předmětné události kriminalistika poznatky. Stopami se tak v popředí zájmu stávají dokumenty, a to v tak širokém pojetí, jak jej tato práce vymezila a definovala v předchozích kapitolách. V zásadě se jedná výhradně o materiální stopy s výjimkou dokumentů v digitální podobě, které jsou dostupné pouze v rovině kyberprostoru (tyto se nacházejí v takzvaném nehmotném světě). I tyto se však stávají zájmovými, neboť dnešní doba nahrává využití dokumentů v digitální podobě a současná kriminalistika na toto reaguje a nezůstává pozadu (jako tomu bylo i u jiné trestné činnosti, prostřednictvím které se kriminalistika vyvíjela).

⁴⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 228-229.

⁴⁷ ŘÍHA, Milan. *Bezpečnostní systémy*. Praha: Námořní akademie České republiky, 2008. ISBN 978-80-87103-03-6, str. 174.

V oblasti popsané problematiky a v samotné praxi vyhledávání stop toto neklade do cesty příliš mnoho překážek, a to už jen z toho důvodu, že jsou stopy viditelné a jejich vyhledání bývá v případě pečlivé práce pouhou otázkou času. Oproti tomu drobné změny a obtížně viditelné protlačené texty mohou snadno ujít pozornosti.⁴⁸

Z obecného hlediska dochází k vyhledávání stop mezi všemi dokumenty, u nichž panuje důvodné podezření, že se nejedná o pravé. Stopou se v tomto ohledu však může stát i samotný nástroj a prostředek, s jehož pomocí došlo k pozměnění nebo padělání. V takovém případě by se jednalo převážně o tyto prostředky:

- papíry či jiné podkladové materiály,
- psací prostředky,
- tiskové barvy,
- razítkové barvy,
- razítka a různé raznice,
- lepidla.⁴⁹

Vyhledávání stop může být ztíženo realitou faktu, a to v tom smyslu, že ne vždy je místo nálezu stopy místem jejího vzniku. Toto velmi ztěžuje samotné objasňování a vyšetřování konkrétního případu, nicméně pro oblast samotného kriminalistickotechnického zkoumání dokumentů nemá tato skutečnost zásadní význam. Minimálně ne v této rovině, avšak posouzením těchto poznatků lze dospět k závěru, že v rovině vyhledávání stop ano, neboť místo vzniku zkoumané stopy s sebou přináší možnost nálezu dalších stop. Především takových, které představují shora uvedené prostředky a materiály využitě pachatelem trestné činnosti k vyhotovení padělku dokumentu či pozměnění dokumentu.

4.2 Zajišťování stop

Stopy se zajišťují dle toho, o jaký druh dokumentu se jedná. V případě listinných dokumentů se postupuje tak, že se mezi jednotlivé stránky či listy vkládají stránky

⁴⁸ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 230.

⁴⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 229.

čistého papíru a vše se pak společně přesune do obálky. Pokud je potřeba zajistit dokument, který je navlhlý nebo promáčený, je nezbytné tento nechat vyschnout při pokojové teplotě, neboť přímé působení tepla z jakéhokoliv zdroje sice může urychlit proces vyschnutí, ale s tím souvisí i nevýhoda spočívající v pokroucení a zkrabatění dokumentu, což je nežádoucí a nepřijatelný postup. Zajistit lze i spálený papír, avšak jedná se o náročný postup vyžadující zkušenost, zručnost a aplikaci roztoku na bázi plastické hmoty pro zakonzervování tvaru z důvodu křehkosti, kdy je takový spálený dokument následně vkládán do krabice vystlané vatou pro umožnění manipulace a transportu na příslušné pracoviště. U psacích prostředků se postupuje tak, že:

- v případě nástrojů tyto odděleně balíme do papíru se zřetelem na to, aby nebyl poškozen hrot psacího prostředku, samotný nástroj zajišťujeme bez očištění či jiných úprav v jeho původním stavu,
- jedná-li se o psací prostředky ve formě psacích hmot, je příhodné tyto zajistit i v jejich původních obalech, v jakých došlo k jejich nalezení, eventuálně je možnost tyto přelit do čisté a dobře uzavíratelné nádoby (skleněné, neboť plastická by mohla vlivem působení složení psací hmoty tuto znehodnotit), v takovém případě je nutné nádobku označit všemi identifikátory, jaké jsou na původním obalu,
- při variantě tiskových a razítkových barev, lepidel, razidel, razítek a pečidel se postupuje stejným způsobem, jako u psacích prostředků.

Existuje i možnost provést tah psacím prostředkem na čistý papír, který se odešle ke zkoumání příslušnému znalci, nicméně je nutno předem s ním takový postup domluvit, neboť se jedná o nestandardní postup. Specifické metody zajišťování materiálů tvořených psacími prostředky ve formě štětců, malířských štětek či dokonce sprejů vyžadují výjimečný přístup. Takové bývají na zdech či jiných plochách, ať už svislých nebo vodorovných. Pro zajištění vzorku se mechanicky tento oddělí od původního celku. Takto se postupuje i v případě nalepených plakátů či jiných druhů listin. Vzorek je následně zaslán na pracoviště znalce společně s dožádáním o provedení úkonu, v němž se mimo jiné uvádí způsob

zajištění – sejmutí, materiálu a je vhodné položit znalci adekvátní otázky, u kterých by se měl vyjádřit ke způsobu připevnění.⁵⁰

Z uvedeného výčtu sice nevyplývá možnost dokumentů v datové podobě, ale i v tomto případě platí, že výjimka potvrzuje pravidlo. Jestliže jsme se tedy prvotně zabírali problematikou vyhledávání stop, v oblasti jejich zajišťování je nutno zmínit kategorii nosiče informací v elektronické podobě, do které spadají:

- diskety,
- CD a DVD,
- flash disk,
- hard disk.⁵¹

Shrnutím shora uvedeného lze jednoznačně konstatovat, že nezávisle na druhu dokumentu, který je třeba zajistit jako stopu, platí dodržování zásady úplnosti a původnosti. Zásada původnosti vyžaduje zajištění stopy v původní podobě, v jaké byla nalezena. Zásadou úplnosti je míněno zajištění veškerého materiálu, který byl nalezen. V obou případech je nutné postupovat tak, aby nedošlo k případnému znehodnocení dalších jiných kriminalistických stop, především daktyloskopických a biologických, eventuálně pachových. Se zřetelem na tuto možnost je prováděna samotná manipulace s dokumenty.⁵²

4.3 Zkoumání pravosti

Zkoumání pravosti lze shrnout na dva základní směry, kterými se kriminalistická věda ubírá, přičemž zvolení obou variant je v některých případech zkoumání vhodná cesta. V jiných se toto, pro zachování objektu zkoumání v původní podobě, nedoporučuje. První metodou zkoumání je nedestruktivní přístup. Ten s sebou nese výhodu zachování zkoumaného objektu v jeho původní podobě bez poškození s možností opětovného zkoumání. Přednost této metody je

⁵⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 230.

⁵¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 484.

⁵² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 230.

vyhledávaným způsobem zkoumání právě u takových dokumentů, u nichž lze předpokládat jejich vysokou peněžní, historickou nebo kulturní hodnotu a jejichž zachování je podmínkou dožadující strany.

Nedestruktivními metodami zkoumání pravosti, jež nevyžadují poškození zkoumaného objektu, jsou:

- Vizuální zkoumání je prvotní pohled na zkoumaný objekt, a to pouhým zrakem za využití denního nebo dodatečného osvětlení, maximálně za pomoci jednoduchých lup k menšímu zvětšení pozorované oblasti. Výhodou je možnost zkoumat dokument i proti světlu a odhalit tak případné zeslabení materiálu po odstranění textu. Takto lze pouze na oko zhodnotit, zda došlo k fyzickému narušení objektu, či zda je zkoumaný objekt vybaven prvky technické ochrany, či mu nějaké schází (velmi často využívaná u kontroly pravosti bankovek). V případě textové části lze tyto zkoumat pohledem přes barevné filtry a odhalit tak užití více psacích prostředků, které se na běžném světle jeví naprosto nerozeznatelně.⁵³
- Fyzikálně-měrné metody zjišťují vlastnosti zkoumaného objektu za pomoci měření a vážení, využitelné především u bankovek, jejichž rozměry jsou eminentem standardizovány.⁵⁴
- Mikroskopické zkoumání se zaměřuje na bližší pohled zkoumaného objektu na takové úrovni, že je patrná struktura objektu a změny v ní. Při této metodě je v textové části možné rozeznat překreslování, obtahování a u překrývaných tahů určit, který byl proveden jako první, který následně, popřípadě který jako poslední, stejně tak i u křížených tahů. Na této úrovni pozorování lze nalézt i chybotisk. Kriminalistika pro tento účel využívá mikroskopy s rozsáhlými variantami zvětšení, stereoskopické binokulární mikroskopy zvětšují až stonásobně. Velmi zvláštními mikroskopy jsou pak komparační, které umožňují zkoumání dvou různých objektů navzájem. V kriminalistické praxi se v našem prostředí využívá českého systému

⁵³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 235.

⁵⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 271.

LUCIA s počítačovou výbavou⁵⁵. Dalším pomocníkem kriminalistické praktické činnosti je komparační projektor PROJECTINA, jehož prostřednictvím lze zkoumat pozorovaný objekt v několika variantách zvětšení, které je pro samotné pozorování a konečnou dokumentaci výsledného zkoumání podporováno zdroji neviditelného záření.⁵⁶

Obrázek č. 5 – stereoskopický binokulární mikroskop

Zdroj: *Stereoskopický mikroskop* [online]. INTRACO MICRO, 2022. [cit. 10.2.2022]. Dostupné z: <https://www.mikroskopy-optika.cz/produkt/stereoskopicky-mikroskop-model-stm-702-24-led>

- Zkoumání za využití ultrafialového záření s sebou nese možnost využití fluorescence. Tato se projevuje na různých formách psacích prostředků a

⁵⁵ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 12.

⁵⁶ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (struktuře) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 67.

některých bezpečnostních prvcích. Příkladně lze zmínit razítkové barvy nebo z bezpečnostních prvků ochranná vlákna. Dále lze tímto druhem záření odhalit místa, kde došlo k působení chemikálií. Pod vlivem tohoto záření dochází u textové části zkoumaného dokumentu k reakci na toto záření. Tato reakce se projevuje buďto v odrazu ve formě bílé, bělomodré nebo modré fluorescence (zcela běžné druhy, nejsou však vyloučeny i další), může však vlivem složení psacího prostředku dojít i k pohlcení ultrafialového záření, kdy lze takto spatřit tmavá nebo černá místa. Porovnáním různých forem odrazu nebo pohlcení záření umožňuje tato metoda určit, které textové části psací hmoty (pouhým okem od sebe navzájem nerozeznatelné) jsou ve skutečnosti odlišné. Zdroj záření bývá v laboratorních podmínkách vysílán jeho zdrojem převážně ve vlnových délkách 254 nebo 366 nanometrů.⁵⁷

Obrázek č. 6 - ve výřezech bankovky jsou zachyceny ochranné prvky při osvětlení UV zářením
Zdroj: UV záření a jeho využití v chemické laboratoři [online]. ELUC, 2022. [cit. 16.2.2022].
Dostupné z: <https://eluc.kr-olomoucky.cz/verejne/lekce/2520>

- Infrachervené záření má přednost ve schopnosti pronikat skrze zkoumané materiály, avšak vyjma částí obsahujících grafitický uhlík, kterým infrachervené záření neproniká. Nachází se v grafitových tuhách a tuších.

⁵⁷ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (strukturu) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 67-68.

Při této metodě zkoumání je využíváno speciálního přístroje (infravizoru), který převede infračervené záření do viditelného spektra. Jeho prostřednictvím je možno ze zkoumaného objektu zviditelnit zakryté části dokumentu nebo takové, které byly zakryté nebo znečištěné.⁵⁸

- Metoda využití rentgenového záření je využívána u psacích prostředků jen ojediněle, neboť je vyhledávanou metodou pro zkoumání historických objektů k posouzení jejich pravosti (u obrazů zjistí i počty vrstev maleb). V praxi se však kriminalistickotechnické zkoumání setkává s rentgenovou fluorescenční analýzou, která určí chemické složení zkoumaného objektu či jeho části (využíváno u ochranných proužků na bankovkách). Přístroj schopný takové analýzy však nemívá příliš velký pracovní prostor pro vložení zkoumaného objektu, tak dochází k tomu, že je nutné zkoumaný objekt pro jeho původní velikost poškodit (aby bylo možné vložit jeho předmětnou část do přístroje). Posouzením této nedestruktivní metody ji tak lze v konečném důsledku nepřímou počítat i mezi destruktivní metody (za předpokladu, že je nutné zkoumaný objekt poškodit), což ji činí svým způsobem hybridní.⁵⁹
- Jiné druhy neviditelného záření (radioaktivní) lze využít též, avšak v případě zkoumání psacích prostředků na dokumentech k tomuto dochází zcela okrajově.
- Speciální fotografické metody využívající spektrozónální černobílé nebo barevné fotografie umožňující od sebe rozlišit vizuálně stejné psací hmoty (jejichž chemické složení je ve skutečnosti rozdílné). Jedná se o málo frekventovanou metodu, která není příliš často publikována na úrovni odborného tisku.⁶⁰

Destruktivními metodami zkoumání pravosti, jež na rozdíl od nedestruktivních metod záměrně vyžadují poškození zkoumaného objektu, jsou:

⁵⁸ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 13.

⁵⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 236-237.

⁶⁰ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (strukturu) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 68.

- Elektronová mikroskopie je stejně jako rentgenová fluorescenční analýza ze své podstaty nedestruktivní metodou, avšak pracovní prostor pro vložení zkoumaného objektu do elektronového mikroskopu je natolik malý, že se tato metoda prakticky bez destrukce zkoumaného objektu na menší části neobejde. Princip této metody spočívá ve velmi vysokém zvětšení včetně možnosti provedení nedestruktivní chemické prvkové analýzy zkoumaných oblastí dokumentu. Vyhodnotí tak techniku tisku, druh papíru a textovou část zhotovenou počítačovými tiskárnami.⁶¹
- Kapkové analytické metody jsou využívány aplikací příslušného činidla na zkoumaný objekt, čímž v místě kontaktu dochází k reakci ve formě změny barvy, vzniku sraženiny nebo i úniku uvolněných plynů. Je to sice primitivní chemická metoda zanechávající na zkoumaném povrchu skvrnu, nicméně s ní lze bezpečně prokázat přítomnost různých příměsí v papíru, psacích prostředcích (hmotách), razítkových i jiných barvách. Zvláštností této metody je průkaznost přítomnosti stěrací pryže (po níž v případě gumování textu na dokumentu zůstávají mikroskopické části). Toto odhalí aplikace jod-azidového činidla, které chemicky reaguje s polysulfidicky vázanou sírou v miniaturních zbytcích pryže na gumované části dokumentu. Dalšími činidly jsou reagenční, využívána též na bázi sloučenin jódu.⁶²
- Chromatografické metody jsou značně využitelné u psacích prostředků i razítkových barev včetně lepidel a tiskových barev. Chromatografie se provádí seškrabáním nebo odstřížením (vyříznutím) klíčové části předmětného zkoumání, která je následně extrahována do příslušného rozpouštědla. Takto vzniklý roztok je následně chromatograficky analyzován. V případě analýzy lepidel a jiných pojiv (kdy tato nejsou viditelná) se užívá v chromatogramu zviditelnění za využití ultrafialového záření nebo různých chemických činidel. Takto chromatografické metody umožňují charakterizovat a dále dělit do skupin příslušné psací prostředky, z nichž byl vyhotoven text dokumentu nebo listiny. Bližší určení pak

⁶¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 237.

⁶² SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (strukturu) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 70.

umožňuje až porovnání se vzorky z evidence rozsáhlé sbírky psacích prostředků (kriminalistika získá zevrubnou informaci o tom, kdo byl výrobcem a o jaký druh výrobku se jedná).⁶³

- Ultrafialová a infračervená spektrofotometrie využívá stejné metody, jako chromatografická, včetně postupu s odebráním vzorku pro samotné zkoumání. Takto je získáno absorpční spektrum, s jehož pomocí lze v některých případech s jistotou chemicky stanovit a identifikovat dílčí složky v posuzovaném vzorku.⁶⁴

4.4 Technická ochrana objektů

Technická ochrana má své opodstatnění, které spočívá ve snaze dokument chránit proti pozměňování nebo padělání, případně značně ztížit snahu takový záměr realizovat. Množství i kvalita takové ochrany se odvíjejí od významu daného dokumentu, toto si však určuje zhotovitel nebo eminent. Pro kriminalistiku je klíčové dělit technickou ochranu na viditelnou (veřejnost je s těmito běžně obeznámena) a neviditelnou (jež podléhá utajení a je s ní obeznámený úzký okruh lidí). Ačkoliv jsou viditelné prvky technické ochrany všeobecně známé a laikem rozpoznatelné, jsou zároveň zhotoveny s úmyslem ztížit snahu je napodobit. V praxi se jedná o využití technické ochrany dle způsobu jejího vzniku v částech dokumentu, jakými jsou:

- papír, jeho složení a techniky ochrany vložené již při jeho výrobě (vodoznak, konfety, ochranná vlákna či ochranné proužky),
- tiskové techniky včetně tiskových barev a psacích prostředků (giloš, mikrotisk, irisový tisk, soutiskové značky, opticky proměnlivé inkousty, fluorescenční či magnetické inkousty),
- vložené údaje (tisk fotografií a osobních dat speciálními technikami),
- technická ochrana pro účel zamezení záměny části dokumentu, například fotografie nebo listů dokumentu (otisky razítek, suchých razítek, hologramy, kinegramy, ochranné a bezpečnostní termolaminizační fólie),

⁶³ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (strukturu) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 68-69.

⁶⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 237.

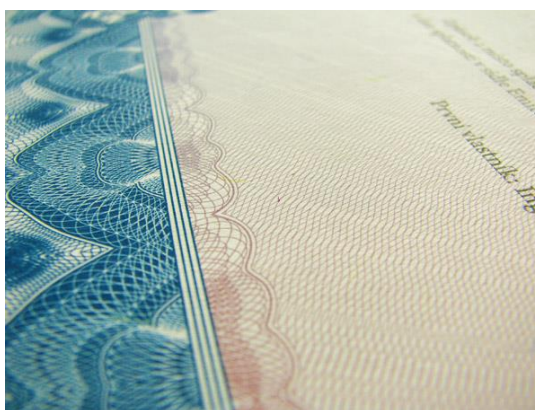
- lepidla či jiné spojovací materiály,
- technická ochrana vázaná na mechanické nebo elektronické načtení dokladů (magnetické proužky, čipy).⁶⁵

Mezi rozšířené způsoby viditelné ochrany řadíme:

- vodotisk (vodoznak) vzniká již při výrobě papíru, na nějž působí papírenský válec, který má na svém povrchu vyvýšená nebo vyhloubená místa, čímž dochází při valivém pohybu po papíru k menšímu nebo většímu stlačení papírové hmoty (bývá součástí papírových bankovek nebo cestovních dokladů),
- ochranné proužky (stejně jako vodoznak), vznikají již při výrobě papíru, do nějž jsou vlisovány a velikost, složení materiálu včetně vyobrazení na povrchu samotného proužku a jeho umístění v rámci papíru, určuje eminent (existují varianty kompletně vlisovaného proužku mezi dvě vrstvy papíru nebo proužek vystupuje střídavě na rubové a lícové straně, přičemž může být tvořen kovem potaženým plastovým proužkem či je celý kovový),
- hologramy nebo kinegramy bývají v podobě nálepek připevněny k dokladu v místě fotografie (často v našich podmínkách využíváno na kupónech různých dopravců) nebo mimo fotografii,
- ochranná vlákna v podobě textilních vláken nebo zvířecích chlupů se přidávají již do papírové hmoty, kde jsou viditelné již na první pohled a lze je spatřit fluorescenčním odrazem pod ultrafialovým zářením (konfety, z papíru nebo plastické hmoty v podobě různobarevných tělísek kulatého tvaru, jsou technickým prvkem na stejném principu),
- tiskové barvy svou kombinací barev a odstínů na podkladovém materiálu znesnadňují napodobení v kopírkách, přičemž se v současnosti využívá stále více opticky variabilních barev měnících barvu dle úhlu dopadajícího světla na daný druh dokumentu,
- tiskové techniky patří mezi nejnáročnější technické prvky a spadají mezi ně giloš (husté geometrické sítě v rozdílných barvách jednotlivých tahů, jejichž

⁶⁵ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 26-27.

napodobení znesnadňuje fakt, že se na padělku linie takového obrazce slévají), irisový tisk (přechod jedné barvy v jinou), standardní tisk z výšky (z kriminalistického hlediska je v případě užití razidla z kovu patrné prohloubení papíru projevující se vyvýšením na rubové a prohloubením na lícové straně)⁶⁶, hlubotisková technika (efekt prvku je viditelný při naklonění, též je nazýván klopným efektem), soutisková značka (na lícové a rubové straně se nachází pouze část znaku či ornamentu, přičemž jeho celkové zviditelnění je možné při pohledu proti světlu)⁶⁷, ofsetový tisk z plochy a digitální tisk (který se člení na laserový nebo inkoustový tisk).⁶⁸

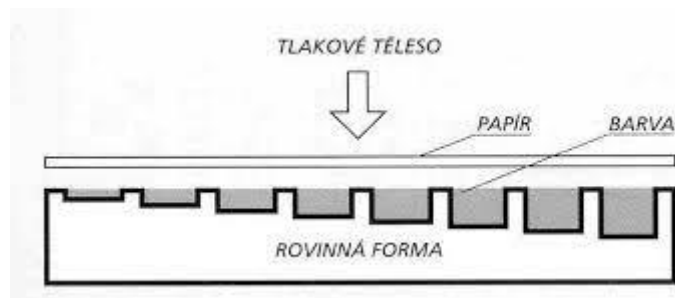
Obrázek č. 7 – irisový tisk

Zdroj: *Irisový tisk* [online]. Prvky ochrany cenin, 2022. [cit. 20.2.2022]. Dostupné z: <https://www.tiskcenin.cz/prvky-ochrany-cenin.html>

⁶⁶ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 28.

⁶⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 231-232.

⁶⁸ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 30.

Obrázek č. 8 – hlubotisk

Zdroj: *Co je tisk z hloubky* [online]. Tiskové techniky, 2012. [cit. 20.2.2022]. Dostupné z: https://ssgbrno.cz/soubory/naseaktivty/projekty/IMZEnaISSP/DUMY/VY_32_INOVACE_SADA08_TIT/VY_32_INOVACE_01_TIT_DV.pdf

S ohledem na skutečnost, že prvky neviditelné technické ochrany spadají do kategorie utajovaných skutečností, lze okrajově a zároveň nekonkrétně konstatovat, že se jedná převážně o užití předem stanovených směsí chemikálií v papíru (jehož složení podléhá taktéž pečlivému složení). Příměsi chemikálií obsahují dále tiskové barvy včetně možných elektrických či magnetických vlastností. Dalším způsobem utajované technické ochrany bývá záměrně vytvořený chybotisk, který spočívá v dodatečném přidání nebo záměrném vynechání tiskové čáry, tečky nebo dokonce dochází ke specifické úpravě barvy tisku u konkrétní části objektu.⁶⁹

4.5 Možnosti překonávání

Rozsah těchto možností je od poměrně jednoduchých (snadno odhalitelných i laikem) až po efektivní a technicky značně náročné (na úrovni, kdy oklame i odborníka). Pachatel má několik možností, jak technické ochrany dokumentu překonat. Jednou z nich je mechanicky odstraněný text nebo část. Možnosti jsou různé, a to dle schopností, znalostí a vybavenosti. K oslabení vrstvy podkladového materiálu dokumentu dochází samotným zásahem pachatele (v menším měřítku užitím stěrací pryže, ve větším měřítku užitím skalpelu či jiné ostré čepelí). Takový zásah je patrný při pouhém pohledu na předmětné místo, neboť světlo procházející dokumentem pachatel neoklame, struktura povrchu je rozdílná a nově vyhotovený text v daném místě reaguje často rozpitím do struktury

⁶⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 233.

podkladového materiálu (papíru), což lze odhalit letmým pohledem. Rozpuštění textu prostřednictvím specifického rozpouštědla. Od vody, která dobře působí na inkousty a tuše přes organické sloučeniny lihu, acetonu nebo toluenu až po chemické odstranění textového pole. Ve všech případech se jedná (za předpokladu, že si dá pachatel záležet) o zdařilé odstranění textu, avšak místo aplikace mění částečně původní barvu (často zežloutne) a zevrubným zkoumáním za využití ultrafialového záření lze úpravu snadno odhalit. Pachatelé mají často v úmyslu do dokumentů zaznamenat vlastní údaje, přičemž dopisují svůj vlastní text, případně padělají otisk razítka). Dosažení shodného formátu včetně umístění jednotlivých znaků, písmen a číslic v kontextu celého dokumentu je velmi náročné, a to ať ručním písmem, tak užitím psacího stroje nebo tiskárny. Eventualitu představuje záměna některé části dokumentu (výměna fotografie), což znesnadňuje některé prvky technické ochrany (razítka, hologramy, kinegramy apod.). Pakliže se nezdaří objekt upravit dle vůle a přání pachatele, dokument poškodí (znečitelnění textu) nebo zničí (roztržení, rozmáčení, spálení) a vystupuje se lživou legendou o způsobu, jakým k tomu došlo.

Poslední možností překonávání je vyhotovení zdařilého padělku. I zde se vyskytuje nepřeberné množství technik. Od kreslení po kopie, napodobení tiskové techniky a prostřednictvím počítačové techniky. Snadno lze padělat dokument, jenž technickou ochranou neoplývá. Na druhou stranu zhotovení padělku dokumentu s velkým rozsahem technické ochrany představuje pro pachatele vynaložení značného úsilí.⁷⁰

4.5.1 Pozměňování

K pozměňování dokumentů přistoupí pachatel ve chvíli, kdy si klade za cíl naplnit své cíle. V takovém případě se může jednat o pouhou záměnu fotografie v dokladu nebo o úpravu záznamů. Společenská škodlivost může být minimální

⁷⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 233-235.

(žák si změni známku v žákovské knížce) nebo se značným ekonomickým dopadem (změna údajů o finanční částce).⁷¹

4.5.2 Padělání

V případě padělání se již nejedená o zásah do původního dokumentu, nýbrž vyhotovení jeho kopie, která má být vydávána za originál. V kriminalistické praktické činnosti se padělané dokumenty objevují ojediněle, s výjimkou cestovních dokladů, cenin a platidel. V prostředí České republiky se jedná převážně o padělané bankovky české koruny, eura a amerického dolaru.⁷²

4.5.3 Poškození

K poškození dokumentů dochází z různých důvodů. Nemusí jimi být nutně snaha přivodit sobě nebo jinému prospěch plynoucí z nemožnosti doložit skutečně znění nebo sdělení poškozeného dokumentu (pachatel mnohdy vystupuje pod legendou, jak došlo k poškození důležité části dokumentu). Motivem může být zakrytí něčí protispolečenské aktivity. Poškození dokumentů bývá způsobeno rozmočením, rozleptáním, zakrytím, popálením a roztrháním. Z toho se dá usoudit, že se jedná o nejjednodušší způsob, jak zabránit tomu, aby byl nějaký dokument použitelný ke zkoumání.⁷³

5 Současný stav vývoje

Do popředí se stále více dostává využití dokumentů v elektronické podobě, což s sebou nese riziko dalšího překonávání ze strany pachatelů. V této oblasti se kriminalistická věda bude nadále rozvíjet, neboť 21. století je stoletím digitálním a cenové náklady vynaložené na množství prvků technické ochrany u dílčích dokumentů z důvodů neustálé snahy pachatelů tyto překonávat, budou nepochybně nějakou dobu mnohonásobně vyšší nežli náklady spojené s vyhotovením dokumentů v digitální podobě. Stále však budou dokumenty

⁷¹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 258.

⁷² Tamtéž

⁷³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 234.

v hmotné podobě nezbytné a v budoucnu může dojít k obratu cenové dostupnosti tyto chránit. Hmotný dokument je pro množství technické ochrany svým způsobem limitován materiálem, velikostí i schopností pojmout aplikované prvky technické ochrany (zatímco v digitální sféře mohou být možnosti teoreticky nekonečné). Využití dosud aktuálních metod zkoumání, jak byly uvedeny a popsány v předchozí kapitole, bude v některých oblastech pravděpodobně na mírném ústupu. Toto lze například usoudit v oblasti mechanického odstraňování textu v případech pozměňování dokladů. Dostupnost technologie tisku v dnešní době umožňuje vyhotovení pro laika na první pohled kvalitního padělku, zatímco zásah do částí dokumentu jeho úpravou (v dnešní době u technicky chráněných objektů) podstatnou měrou ztěžuje možnosti a schopnosti pachatele.

5.1 Historie padělání dokumentů ve světě

Jednu z velmi zajímavých kapitol dějin zaujímá historie padělání ve světě, a to právě v období, které s sebou nese válka. Ke konkrétním událostem padělání, které zaujaly nesmazatelné místo v dějinách pro svou troufalost, inovaci a značný úspěch (byť se v této rovině dostáváme na opačnou stranu pomyslného zákona), došlo právě v době druhé světové války. Za nezbytné jsem se rozhodl zvolit takové, jež si zaslouží pozornost, neboť v obou případech docházelo k padělání za ostnatým drátem Němci hlídaného tábora.

V prvním případě se jednalo o vojenský tábor nesoucí označení Stalag Luft III, v blízkosti města Sagan v dnešním Polsku, ve kterém byl internován zajatý personál vzdušných sil západních spojenců. Jelikož se jednalo o letce, bylo zavedeným pravidlem, že tyto měla na starost ve svých táborech Luftwaffe, což bylo německé letectvo. Povinností každého vojáka (pokud je zajat nepřítelem) je se pokusit o útěk, a v tomto duchu svůj plán provedli i letci z tábora Stalag Luft III, který vygradoval masivním útekem 76 letců v noci dne 24. března 1944, jehož se účastnili i 3 Čechoslováci. Ačkoliv se jednalo o plán útěku, který počítal s úprkem až dvou set trestanců prostřednictvím náročně vykopaných tunelů, uvědomili si tito vězni, že organizovaný útěk s sebou přinese mnohem větší užitek s notnou dávkou naděje na úspěch. Nedělali si naděje, že se dostanou zpět do Anglie

všichni, avšak chtěli svým útekem zaměstnat tolik sil a prostředků, že by Německo oslabilo svou pozici na frontě vyčleněním tisíců vojáků pro pátrání v rámci svého území. Z tohoto důvodu se rozhodli své šance navýšit tím, že si pro útek potajmu vytvořili celou řadu krycích prostředků. Civilní oblečení si opatřili úpravou armádního oblečení, ale pro úspěšný pohyb venku na svobodě bylo nutné mít doklady, kterými by se byli schopni v případě kontroly na svobodě prokázat. Jakmile se jim podařilo opatřit si v táboře skutečné doklady a další jiné písemnosti, jako bylo pracovní povolení, propustky a jízdenky, ihned se dali do práce. Měli mezi sebou několik kvalifikovaných osob z různých oborů, tak bylo vyhotovení padělků dokladu s nalepenou fotografií otázkou píle, trpělivosti a umu. S přístupem k papíru a inkoustu byl vyřešen problém podkladového materiálu a psacích prostředků. Aby se však povedlo vyhotovit zdařilý falzifikát, museli jít mnohem dál a padělat i otisk razítka. Samotné získání originálních dokladů se neukázalo jako faktický problém, ale jako spíše úspěšné provedení na pohled dokonalých úředních listin, k čemuž si vyhotovili štětce s dvěma vlasy na konci, což samo o sobě napovídá, že tato forma padělání byla otázkou nezměrné trpělivosti a výdrže.⁷⁴

V druhém a neméně významném případě padělání sehrála svou roli snaha nacistického Německa v době druhé světové války padělat ve velkém rozsahu zahraniční měnu. Důvodů k tomuto záměru bylo hned několik. Falešnými bankovkami si Německo chtělo zajistit platbu zahraničních pohledávek nebo zaplacení agentů a v jednom ze scénářů, jak dosáhnout dobytí Anglie (k čemuž díky bitvě o Británii v roce 1940 nedošlo i s přispěním letců z bývalého Československa, z nichž se třem podařilo utéci z oněch 76 letců, o kterých již byla zmínka v předchozím případě padělání dokumentů) za využití ekonomiky. V plánu vrchního velení Německa bylo nad Anglií roztrousit padělané britské libry po miliónech a způsobit tak inflaci v takovém měřítku, že by to finanční systém rozložilo zevnitř. S tímto záměrem Německo z řad vězňů v koncentračních táborech napříč územím Třetí říše rekrutovalo osoby z oborů, jakými byli typografové, bankovní úředníci, fotografové, retušéři a odborníci v papírenství

⁷⁴ STOK, Bob van der. *Na útěku: příběh jednoho ze tří úspěšných účastníků "Velkého útěku"*. Přeložil Vlastimil DOMINIK. Neratovice: Omnibooks, 2021. ISBN 978-80-88274-54-4, str. 153-178.

včetně osob s trestní minulostí se zkušenostmi v oblasti padělání. V bloku č. 19 koncentračního tábora Sachsenhausen patřil mezi významné padělatele britské libry Oskar Stein a Adolf Burger (rodák ze Slovenska).⁷⁵

K vyhotovení tak zdařilého padělku, aby nebyl rozeznatelný ani zevrubným zkoumáním ze strany odborníků, byly britské libry analyzovány (včetně destruktivní metody rozřezáním) a zkoumán samotný materiál, ze kterého byly bankovky vyrobeny. K dosažení totožné kvality dosáhli padělatelé tím, že odhalili původ materiálu. Nebyl jím papír, nýbrž se jednalo o plátno, avšak v podobě použitých hadrů, které byly dále ve speciálních strojích roztřepeny.⁷⁶ Napodobením tohoto procesu bylo docíleno shodné kvality s originálem, kdy následoval krok druhý, kterým bylo zhotovení tiskových hlav s naprostou přesností pro detail.

„I problém komplikovaných vodotisků je namáhavou prací vyřešen. Tyto tajné znaky zabírají téměř celou bankovku rovnoběžně probíhajícími zvlněnými čarami, které jsou na třech místech přerušeny čísly a písmeny bankovek. Drát o tloušťce asi 5 milimetrů, jímž se vodotisk lisuje do papíroviny, musí být vypracován s přesností 1/50 milimetru.“⁷⁷

Na zámku Friedenthal u Oranienburgu byly v chemigrafickém ústavu vyrobeny z mědi tiskové hlavy a v říšské tiskárně barva, do které se přimíchávaly různé chemikálie. Díky těmto docházelo při tisku k rychlejšímu vsáknutí tiskové barvy do vrstvy papíru. Výsledkem bylo zdání, že je bankovka již staršího data, neboť tenké linie byly lehce rozmazané. Bezpečnostní prvky bankovek však byly dosti složité a samotnou práci bylo možno zahájit až po odhalení nejdůležitějších znaků.

⁷⁵ BURGER, Adolf. *Ďáblova dílna: v padělatelském komandu koncentračního tábora Sachsenhausen. 2.*, dopl. vyd. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80–205–0187–8, str. 36.

⁷⁶ BURGER, Adolf. *Ďáblova dílna: v padělatelském komandu koncentračního tábora Sachsenhausen. 2.*, dopl. vyd. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80–205–0187–8, str. 38.

⁷⁷ BURGER, Adolf. *Ďáblova dílna: v padělatelském komandu koncentračního tábora Sachsenhausen. 2.*, dopl. vyd. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80–205–0187–8, str. 39.

„Největší potíže způsobovala pokroucená písmena a vlnicí se šat Britannie, do něhož byl z bezpečnostních důvodů zapracován zvláštní záhyb. Po sedmi měsících se „nepravá“ Britannia už nedala rozeznat od pravé. Po dalších měsících byly i všechny ostatní podrobnosti mistrovsky napodobeny.“⁷⁸

V třetím kroku se mělo jednat o odhalení číselného systému, jež Anglická banka k vyhotovení své měny používala, což se matematikům podařilo. Vrcholem úspěchu zhotovení padělku na úrovni originálu bylo, když bylo ze strany Německa prostřednictvím agenta (pod legendou o získání těchto bankovek na černém trhu) zažádáno o ověření pravosti britských liber k možnému provedení jejich výměny. K tomuto došlo u bankovního úředníka ve Švýcarsku, který dal bankovky přezkoumat. Po třech dnech byl podle všech pravidel důkladné kontroly výsledek takový, že bankovky jsou pravé. I samotné ověření číselného systému u Anglické banky bylo zakončeno výsledkem, že uvedené bankovky pod udanými čísly byly v oběhu. Tento padělatelský počin (jenž nesl krycí název Podnik Bernhard), z rukou vězňů koncentračního tábora Sachsenhausen, byl v rovině vyhotovení britské libry nerozeznatelné od originálu, pod vedením Bernharda Krügera, úspěšný.⁷⁹

5.2 Historie padělání dokumentů na našem území

Rukopis královédvorský a Rukopis zelenohorský jsou kapitolou padělání dokumentů na našem území, jež nebyla doposud vědecky zcela objasněna. Nelze s jistotou určit, zda se skutečně jedná o falzifikáty nebo pravé historické dokumenty (byť mladšího data, než za které jsou pokládány), nicméně ani vědecká obec v tomto není za jedno, ačkoliv došlo i ke kriminalistickému zkoumání. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl zařadit tento fenomén naší historie do této práce, neboť se svým způsobem jedná o příkladnou ukázkou snahy potvrdit či vyvrátit padělání, přičemž problematika pojednává o významné kapitole českých dějin (nepřímo i

⁷⁸ BURGER, Adolf. *Ďáblova dílna: v padělatelském komandu koncentračního tábora Sachsenhausen*. 2., dopl. vyd. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0187-8, str. 39.

⁷⁹ BURGER, Adolf. *Ďáblova dílna: v padělatelském komandu koncentračního tábora Sachsenhausen*. 2., dopl. vyd. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0187-8, str. 39-40.

Kriminalistického ústavu). Rukopisy, obsahující staročeské písně zaznamenané na několika malých pergamenových listech, byly (nezávisle na sobě) nalezeny v roce 1871 a byly považovány za památky z 9. až 13. století. Především z řad osobností (znalců české literatury), jakými byli Palacký, Jungmann i Neruda. Již v roce 1886 se však na základě obsahových, stylových i jazykových nejasností objevil názorový proud, že se jedná o padělky. Tomáš Garrigue Masaryk se osobně zasazoval o přezkoumání, neboť tento nález značně rozděloval tehdejší českou společnost. Tvrzení, že se jedná o falzifikáty, se povětšinou opíralo o jazykovou část. Z kriminalistického hlediska je však v případě dokumentů klíčový rozbor za pomoci odborného zkoumání pravosti. Již roku 1886 podrobil profesor Antonín Bělohoubek Rukopis královédvorský chemickému průzkumu. Provedl 5 chemických reakcí a dokument reagoval jako staré památky. Postupem času dospěla česká společnost opět do bodu, kdy bylo téma obou dokumentů opět otevřeným tématem. V letech 1967 až 1971 bylo provedeno několik zkoumání na samotném Kriminalistickém ústavu. Kriminalistický tým došel k závěru, že pergamen Rukopisu královédvorského byl již v minulosti popsán jiným textem. Dříve, než k takovému zkoumání došel Kriminalistický ústav, věnoval se stejnému úkolu profesor Vojtěch, který fotochemickým výzkumem (zkoumáním rentgenových a ultrafialových fotografií) nenalezl spodní vrstvu písma. Zároveň dospěl k přesvědčení, že stáří písma obou Rukopisů je několik staletí před dobou nálezů (v roce 1871), nikoliv tedy z 9. až 13. století. Lze uvést, že v minulosti bylo z důvodu ceny pergamenu zcela běžným postupem, že se recykloval seškrabáním textu, aby byl zanesen text nový. Z toho plyne, že pergameny jsou velmi starým podkladem, i když nejsou tak staré jako písmo na nich uvedené (pergameny mohou být ve skutečnosti mnohem starší, než na nich uvedený text). Jelikož se vědecká rada Kriminalistického ústavu v roce 1975 rozhodla výsledky nepublikovat, neboť provedené zkoušky nevedly k jednoznačným faktům, je otázka pravosti obou dokumentů dodnes nevyjasněná.⁸⁰ Metoda elektronové mikroskopie (která je v porovnání s metodami chemickými, použitými v době posledního zkoumání Kriminalistickým ústavem, relativně mladou) by mohla

⁸⁰ Průzkum ZKT v Kriminalistickém ústavu 1967-1971 [online]. Rukopis Královédvorský a zelenohorský, 2022. [cit. 29.1.2022]. Dostupné z: <http://rkz.wz.cz/pruzkum-rkz-v-kriminalistickem-ustavu-1967-1971/>

zkoumat vsakování písma do struktury pergamenu a pomoci zodpovědět některé otázky, pakliže by k dalšímu zkoumání došlo.

5.3 Zhodnocení kladů a záporů užívaných metod k určení pravosti

Některé metody zkoumání mají své opodstatnění právě díky výhodě, která spočívá v zachování zkoumaného dokumentu v jeho původní podobě. Takové nedestruktivní metody jsou však do jisté míry limitovány a nemusejí odhalit vše, co si kriminalistická technika kladla za úkol, případně zkoumáním dojde k závěru, že jisté otázky nelze spolehlivě zodpovědět. Opakem jsou destruktivní metody přistupující ke zkoumání pragmaticky a k dosažení co možná nejhodnověrnějších výsledků se případnému poškození zkoumaného objektu nevyhnou. Nejedná se však o poškození v takovém rozsahu, aby daný zkoumaný objekt užití metody znehodnotily. V praxi se jedná o oblast zasaženou takovým postupem a integrita objektu dozná pouze lokální změny. Možnosti současných metod nevyžadují příliš velký vzorek, což může být akceptovatelná úlitba na oltář vědeckého poznání.

Závěr

Na závěr své práce, zhodnocením dosud popsaných skutečností, musím konstatovat, že samotné kriminalistickotechnické zkoumání dokumentů, ať využitím metod nedestruktivního nebo destruktivního charakteru, bude vždy v konečném důsledku silně individuální záležitostí a kriminalistická technika si pro účel svého zkoumání musí v každém případě určit adekvátní přístup. Metody takového zkoumání budou i nadále v popředí zájmu, neboť s největší pravděpodobností se u důležitých dokumentů od fyzické podoby upouštět nebude. S rozvojem digitálních technologií a rozmachem užití dokumentů v digitální podobě bude technická ochrana nadále kombinací nejen hmotných, ale i digitálních prvků, což povede z jedné strany ke zvýšení ochrany, ze strany druhé ke ztížení schopnosti pachatelů takové prvky překonat. V tomto ohledu spatřuji v dané problematice jistou kauzalitu, neboť vývoj technologií s sebou nese výzvu pro pachatele v oblasti překonávání technické ochrany dokumentů, trestná činnost tak v minulosti pružně reagovala a předvedla nebývalou flexibilitu i míru odhodlání. Kriminalistická praxe tak i nadále bude mít rozsahem svého zkoumání a dostupností metod dostatečné možnosti ke znaleckému zkoumání. Odhodlanost pachatelů překonávat technické prvky ochrany, nebo napodobit, či přímo upravit dokumenty bez technických prvků ochrany, budou hnací silou kriminalistické vědy nezůstat v těchto vodách pozadu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

HART-DAVIS, Adam, ed. *Dějiny: velký obrazový průvodce historií lidstva: od úsvitu lidské civilizace po současnost*. Vyd. 2. Přeložil Aleš BŘÍZA. Praha: Knižní klub, 2012. ISBN 978-80-242-3651-3.

HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. [Praha]: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-237-6.

PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x.

ŘÍHA, Milan. *Bezpečnostní systémy*. Praha: Námořní akademie České republiky, 2008. ISBN 978-80-87103-03-6.

ŘÍHA, Milan. *Bezpečnostní systémy*. Praha: Námořní akademie České republiky, 2008. ISBN 978-80-87103-13-5.

STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1.

SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (struktuře) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

VACHALA, Břetislav. *Mír na Nilu: první mírová smlouva a její pozadí*. Praha: Makropulos, 1997. ISBN 80-86003-07-8.

ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských 1198-1253: proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. Česká historie. ISBN 80-7106-140-9.

Právní předpisy

Zákon č. 136/2011 Sb., *o oběhu bankovek a mincí* v posledním znění

Zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)* v posledním znění

Zákon č. 269/2021 Sb., *o občanských průkazech* v posledním znění

Zákon č. 361/2000 Sb., *o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)* v posledním znění

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 499/2004 Sb., *o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů* v posledním znění

Elektronické zdroje

Ostatní ceniny [online]. Státní tiskárna cenin, 2018. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: <https://stc.cz/produkty/ostatni-ceniny/>

Průzkum ZKT v Kriminalistickém ústavu 1967-1971 [online]. Rukopis Královédvorský a zelenohorský, 2022. [cit. 20.1.2022]. Dostupné z: <http://rkz.wz.cz/pruzkum-rkz-v-kriminalistickem-ustavu-1967-1971/>

ISO/IEC 18004:2000 [online]. ISO, 2021. [cit. 12.11.2021]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/62021.html>

Odborné kurzy [online]. ČNB, 2021. [cit. 8.11.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz>

Věstník ČNB [online]. ČNB, 2021. [cit. 8.11.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz>

What is a QR Code [online]. QR Code, 2021. [cit. 12.11.2021]. Dostupné z: <https://www.qrcode.com>

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – první dochovaná mírová smlouva (mezi Ramessem II. a Chattušilišem III.)	15
Obrázek č. 2 – typické vyobrazení QR kódu	18
Obrázek č. 3 – Zlatá bula sicilská.....	24
Obrázek č. 4 – pero Fisher Pen Company schopné psát ve stavu beztlíže	32
Obrázek č. 5 – stereoskopický binokulární mikroskop	46
Obrázek č. 6 - ve výřezech bankovky jsou zachyceny ochranné prvky při osvětlení UV zářením	47
Obrázek č. 7 – irisový tisk	52
Obrázek č. 8 – hlubotisk.....	53